

57. Torstaina 6 p. syyskuuta 1945

kello 16.

Päiväjärjestys.

Ilmoituksia.

Esimmäinen käsittely.

1) Ehdotukset laiksi sotaan syyllisten rankaisemisesta sekä laiksi kansantuomioistuimesta 923

Asiakirjat: Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 40; hallituksen esitys n:o 54; ed. Wiikin y. m. lak. al. n:o 1; ed. Paasivuoren y. m. lak. al. n:o 50.

Ainoa käsittely.

2) Ehdotus toivomukseksi toimenpiteistä lastenkotien siirtämiseksi lääkintöhallituksen alaisiksi 946

Asiakirjat: Talousvaliokunnan mietintö n:o 7; ed. Pohjalan y. m. toiv. al. n:o 73.

3) Ehdotus toivomukseksi toimenpiteistä terveydentilan parantamiseksi Oulun ja Lapin läänien hävitettyjen kuntain lasten keskuudessa 947

Asiakirjat: Talousvaliokunnan mietintö n:o 8; ed. Koukkarin y. m. toiv. al. n:o 76.

Puhetta johtaa puhemies Fagerholm.

Nimenhuudon asemesta merkitään läsnäoleviksi ne edustajat, jotka osallistuivat edelliseen täysistuntoon, sekä lisäksi edustajat Leppälä, Turunen ja A. Wirtanen.

Ilmoitusasiat:

Lomanpyynnöt.

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat tämän päivän istunnosta sairauden takia ed. J. Raatikainen, ensi lauantaipäivän istunnosta yksityisasiain takia ed. Simula ja toistaiseksi sairauden takia ed. Honkala.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Ehdotukset laiksi sotaan syyllisten rankaisemisesta sekä laiksi kansantuomioistuimesta.

Esitellään perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 40 ja otetaan ensimmäiseen käsittelyyn siinä valmistelevasti käsitelty hallituksen esitys n:o 54, ed. Wiikin y. m. lak. al. n:o 1 ja ed. Paasivuoren y. m. lak. al. n:o 50, jotka sisältävät yllämainitut lakiehdotukset.

Puhemies: Käsittelyn pohjana on perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 40.

Keskustelu:

Oikeusministeri Kekkonen: Herra puhemies! — Hallituksen taholta ei tämän asian lähete keskustelussa katsottu tarpeelliseksi esittää mitään lausuntoa, koska hallituksen esityksen perustelut kaikessa lyhydessään sisältävät kaiken sen, mikä vaikuttaa asian ratkaisuun. Sitäpaitsi hallituksen taholta oli ennen esityksen antamista esitetty eduskuntaryhmille kaikella toivotavalla selvyydellä ne seikat, jotka tekivät

esityksen antamisen ja hyväksymisen välttämättömyksi. Kun eduskuntaryhmien vastauksista oli saatu selville, että ryhmät yleensä käsittivät tilanteen samalla tavoin kuin hallitus, oli hyvällä syyllä odotettavissa, että tämän kieltämättä poikkeuksellisen vaikean asian eduskuntakäsittely olisi tapahtunut ilman sanottavia soraääniä ja joka tapauksessa sillä arvokkuudella ja itsekurilla, jota eduskunnalta nykyisenä ajankohtana voidaan vaatia. Lähetekeskustelu, sen jälkeen tehty tunnettu lakialoite ja valiokuntakäsittely, valiokunnan mietintöön liitettyine seitsemine vastalauseineen, osoittaa kuitenkin, että eräät eduskunnan jäsenet tuskin ovat riittävästi käsittäneet tämän kysymyksen täyttä vakavuutta ja arkaluontoisuutta.

Se poikkeuksellista laatua oleva lainsäädäntötoimenpide, jota eduskunta nyt hallituksen esityksen perusteella käsittelee, on seuraus hävitystä sodasta ja tarkoittaa sen velvoituksen täyttämistä, johon Suomi on välirauhansopimuksen 13 artiklassa sitoutunut sotarikoksista syytettävien henkilöiden pidättämiseksi ja tuomitsemiseksi. Hallituksen esityksen perusteluista käy ilmi, että hallitus katsoo 13 artiklan tarkoittamiin sotarikoksiin kuuluneen myös rikokset rauhaa vastaan, se on sodan aloittamisen ja jatkamisen.

Kun tarkastelee perustuslakivaliokunnan mietintöä, niin voi havaita, että valiokunta ei suinkaan varauksetta hyväksy hallituksen kantaa, vaikkakin yhtyy siihen lopputulokseen 13 artiklan soveltamisesta sotaan syyllisiin, johon hallituskin on tullut. Valiokunnan puolittain vastahakoinen kanta perustuneen arvattavasti suurimmalta osalta korkeimman oikeuden lausuntoon, jonka perustuslakivaliokunta lakiehdotuksen johdosta on hankkinut. Korkein oikeus on näet lausunnossaan esittänyt sen kannan, että välirauhansopimuksen 13 artiklassa ei tarkoiteta rikoksia rauhaa vastaan, vaan yksinomaan sotarikoksia sanan ahtaassa merkityksessä. Mitä sotarikoksilla tarkoitetaan — näin korkein oikeus lausuu — voidaan katsoa sitovasti selvitetyn neljän suurvallan elokuun 8 päivänä 1945 Lontoossa tehdyllä kansainvälisellä sopimuksella, jonka mukaan sotarikoksina on korkeimman oikeuden käsityksen mukaan pidettävä vain sodan lakeja tai tapoja koskevia loukkauksia. Tämän nojalla korkein oikeus

esittää käsityksensä, että kun hallituksen esityksen perusteluissa lausutaan, että sanotun kansainvälisen sopimuksen mukaan sotarikokseksi olisi luettava myös niin sanottu sotasyysllisyys eli rikos rauhaa vastaan, on korkeimman oikeuden todettava, että sanotun kansainvälisen sopimuksen sanamuoto ei anna tukea tällaiselle käsitykselle. Tämä korkeimman oikeuden esittämä johtopäätös perustuu siihen, että Ison-Britannian, Yhdysvaltain, Neuvostoliiton ja Ranskan edustajain elokuun 8 päivänä 1945 Lontoossa tekemään sopimukseen kansainvälisen sotatuomioistuimen perustamisesta liittyvän sanotun tuomioistuimen peruskirjan 6 kohdassa on lueteltu kolmena sotatuomioistuimen tuomiovaltaan kuuluvana rikosryhmänä a) rikokset rauhaa vastaan, b) sotarikokset ja c) rikokset inhimillisyyttä vastaan. Kun välirauhansopimuksen englanninkielisessä tekstissä 13 artiklan kohdalla käytetään sotarikoksia vastaavana terminä samaa muotoa „War crimes” kuin peruskirjan 6 b) kohdassa, tekee korkein oikeus sen johtopäätöksen, että 13 artikla ei tarkoita muuta kuin sotarikoksia sanan ahtaassa mielessä, se on, rikoksia sodan lakeja ja tapoja vastaan.

Tätä johtopäätöstä vastaan, jonka korkein oikeus esittää erittäin jyrkässä muodossa, voidaan kuitenkin esittää hyvin perusteltu vastaväite. Ensiksikin on sanottava, että on hyvin kyseenalaista, oliko lainkaan tarpeen, että korkein oikeus siltä hallituksen esityksen johdosta pyydettyssä lausunnossa kävi esittämään mielipidettään Lontoossa neljän suurvallan edustajain välillä tehdyn sopimuksen tulkinnasta, sillä tuo sopimus, niin on pelättävissä, ei ole korkeimman oikeuden tulkittavissa. Ja joka tapauksessa korkein oikeus olisi ollut velvollinen ottamaan huomioon, ei vain sopimukseen liittyvän peruskirjan 6 kohdan, vaan koko peruskirjan ja ennenkaikkea sen pohjana olevan kansainvälisen sopimuksen. Sekä sopimuksessa että peruskirjassa esiintyy sama termi „sotarikos” (war crime) ja sen johdannainen „sotarikollinen” (war criminal) sellaisessa laajassa merkityksessä, joka käsittää koko peruskirjan 6 kohdassa mainitut rikokset.

Prof. Kaira asiantuntijalausunnossaan onkin pätevällä tavalla saattanut asian tässä suhteessa oikealle tolalle ja osoittanut, että korkeimman oikeuden kanta ei ole

oikea, todetessaan, että sanontaa „sotarikos” (War crime) on sopimuksessa ja peruskirjassa käytetty sekä suppeassa merkityksessä (6. b kohta), että laajassa merkityksessä, jolloin sitä on pidettävä yläkäsitteenä, johon kuuluu kaikki 6 kohdassa mainitut rikokset. Täytyy valittaa, että maan korkein tuomioistuin tässä ulkopoliittisesti mitä vakavinta laatua olevassa asiassa on joutunut esittämään käsityksen, joka ei ole asiallisesti oikea ja joka lisäksi on antanut yllykettä toimenpiteille, joilla ei ole ollut maamme asemaa vakiinnuttava vaikutus.

Se mielipide, että 13 artikla rajoittuu 8 päivänä elokuuta 1945 tehdyn sopimuksen nojalla tulkittuna ainoastaan rikoksiin sodan lakeja ja tapoja vastaan, ei voi olla oikea senkään vuoksi, että silloin olisi pakko 13 artiklan ulkopuolelle jättää myös rikokset inhimillisyyttä vastaan, joista puhutaan peruskirjan 6 c-kohdassa. Edellämainitun peruskirjan 6-kohdassa näet luetellaan, kuten jo esitin, eri ryhminä rikokset rauhaa vastaan, sotarikokset, s. o rikokset sodan lakeja ja tapoja vastaan, ja rikokset inhimillisyyttä vastaan, joihin viimeainittuihin kuuluvat m. m. siviiliväestöön kohdistetut murhat, tuhoamiset, orjuuttamiset, pakko-siirtämiset ja muut epäinhimilliset teot. Jos todella asetetaan sille kannalle, että 13 artikla ei tarkoita muita kuin 6 b kohdassa mainittuja tekoja, siis rikoksia sodan lakeja ja tapoja vastaan, niin sen ulkopuolelle jäisivät myös rikokset inhimillisyyttä vastaan, ja sellaista ei kukaan voine täydellä vakavuudella väittää.

Korkein oikeus esittää lausunnossaan sen käsityksen, että hallituksen esittämä laki ei ole sopusoinnussa perustuslakiemme kanssa, koska se sisältää rangaistuksen teoista, jotka eivät olleet rangaistavia silloin kun ne tehtiin, siis laki on vaikutukseltaan taannehtiva. Korkeimman oikeuden käsitys, että rikoslakia ei saisi säätää taannehtivasti on täysin oikea, siihen voidaan varauksetta yhtyä. Mutta on pidettävä mielessä, että kysymys taannehtivasti vaikuttavan lain soveltuvaisuudesta oikeusjärjestyksemme ei ole ratkaistavana nyt esillä olevaa asiaa käsiteltäessä. Siinä on kanta otettu aikaisemmin, nimittäin silloin, kun välirauhansopimus ja sen 13 artikla hyväksyttiin perustuslain säätämisestä määrättyssä järjestyksessä. Että kysymys 13 ar-

tiklan kohdalta oli taannehtivasti vaikuttavasta rikoslainsäädännöstä, se oli selvillä m. m. sen neuvottelun perusteella, mikä 18 päivänä syyskuuta 1944 suoritettiin Suomen ja Neuvostoliiton rauhanvaltuuskuntien välillä Moskovassa. Sitä paitsi on huomattava, että Lontoossa 8 päivänä elokuuta 1945 tehdyn sopimuksen mukaan sotatuomioistuimen tuomiovalta on vaikutukseltaan taannehtiva. Peruskirjan 7 kohdassa nimetä sanotaan, että syytetyn virallisen aseman, olipa hän valtionpäämies tai vastuunalainen virkamies hallituksen ministeriöissä, ei voida katsoa vapauttavan häntä vastuusta tai lieventävän rangaistusta. Sama periaate tulee esille myös 6 c-kohdassa, jossa esitetään käsitys siitä, että rikokset inhimillisyyttä vastaan on tuomittava riippumatta siitä, onko teko suoritettu tapahtumapaikkamaan lakien vastaisesti vai ei. Olisi odottanut, että korkein oikeus, joka on perustanut käsityksensä 13 artiklan sotarikoskäsitteen laajuudesta eräseen edellä esittämäni kansainvälisen sotatuomioistuimen peruskirjan säännökseen, ja siitä omaksumaansa tulkintaan, olisi takautumista koskevassa osassa kiinnittänyt huomiota peruskirjan sisältöön myös tältä osalta. Tämä olisi ollut syytä ottaa varteen sitäkin suuremmalla aiheella, kun tuomari Robert H. Jacksonin raportti, joka on perustana edellämainitulle sopimukselle, puhuu riittävällä selvyydellä takautuvasti vaikuttavan lainsäädännön välttämättömyydestä sodan oikeudellisissa loppuselvityksissä. Raportissa lausutaan nimittäin: „Vanhentuneita opinkappaleita, kuten valtionpäämiehen immuniteettia oikeudellisesta vastuunalaisuudesta ei voida hyväksyä puolustuksena. On pelkkää epäilystä selvempiä merkkejä siitä, että tämä ajatus on jäännös opista kuninkaiden taivaallisista oikeuksista. Se on joka tapauksessa sovelmaton siihen asenteeseen, jonka amerikkalaiset ottavat omiin virkamiehiinsä, joita useasti haastetaan oikeuteen kansalaisten nimissä, jotka katsovat oikeuksiensa tulleen loukatuiksi. Me emme hyväksy sitä, että laillinen vastuu on pienin siellä, missä valta on suurin.”

Olen edellä pyrkinyt osoittamaan, että hallituksen esitys on välirauhansopimuksen 13 artiklassa maallemme säädetyin laillisen velvoituksen mukainen myöskin kansainvälisesti voimassa olevien sopimusten ja niissä

hyväksytyjen periaatteiden perusteella. Oikeusministerinä osaan antaa arvoa niille oikeudellisille huomautuksille, joita esitettyä lakia vastaan on tehty ja voidaan tehdä. Mutta kun nyt on kysymyksessä laillisesti voimassa olevan välirauhansopimuksen erään kohdan toteuttaminen laisäädäntöteitse, ei tässä yhteydessä enää ole mahdollista antaa ratkaisevaa merkitystä näille periaatteellisesti kieltämättä itsessään päteville näkökohdille.

On hyvin ymmärrettävää, että esillä olevan asian käsittelyssä mielipiteet ovat tärjäänneet lujaasti vastakkain. Kun kuitenkin otetaan huomioon, miten vakavaa aikaa me elämme ja miten arkaluontoinen asia meillä nyt on hoidettavana, ei henkilökohtaisille tunteille ole annettava ratkaisevaa merkitystä, vaan asiaa ratkaistaessa on esitettävä yksin maan etua sen aseman valossa, missä valtakuntamme on, ei tilapäisesti vaan pysyväisesti. Kaikkein huonoin palvelus tehdään sillä, jos tämä asia, jonka yli ei päästä, ratkaistaan keskinäisen riidan ja henkilökohtaisen syytelyn merkeissä. Se olisi arvoton tapa kantaa sitä taakkaa, minkä tappiomme sodassa on meidän kannettavaksemme antanut.

Kun asia nyt menee suureen valiokuntaan, on tarpeen lausua, että hallitus pitää lakiesityksen hyväksymistä välttämättömänä ja että sillä ei ole huomauttamista sitä muotoa vastaan, jonka laki perustusvaliokunnassa on saanut.

Ed. von Born: Herr talman! Det är med känslor av mycken olust som man i grundlagsutskottet tagit del i denna frågas behandling. Vi äro vana där att utreda och taga ställning till rättsfrågor. Här har man emellertid ställt inför ett rent politiskt eller snarare utrikespolitiskt avgörande, inför en politisk ändamålsenlighets- eller rättare nödvändighetsfråga. Hela propositionen innebär i stort sett ett diktat, icke ett förslag, som kunnat göras till föremål för fri saklig och rättslig prövning. Man står här inför ett antingen eller: antingen godtages förslaget eller blir det något ännu värre. Vem är färdig att taga konsekvensen härav och svara för följderna? De rättsliga synpunkterna, som dock i en fråga som denna, vilken i så eminent grad gäller medborgarnas frihet och välfärd, böra vara utslaggivande, här

vid avgörandet blivit skjutna helt åt sidan. Det kan ej hjälpas, att det ligger något förnedrande i allt detta.

Man kräver nu bestraffning av våra s. k. krigsansvariga, i likhet med vad som skall ske i andra länder. Förhållandena hos oss kunna dock icke jämföras med förhållandena under kriget i dessa andra länder. Här har ej funnits de motsättningar, som på många andra håll, här ha ej funnits olik a maktgrupper, som stått i harnesk mot varandra och som kämpat om den politiska ledningen. Här ha ej heller funnits förrädare eller fosterlandsfiender bland de ledande i samhället. Här har allt skötts av de lagliga myndigheterna i all huvudsak i samförstånd och endräkt och under medverkan från de behöriga statsorganens sida. Att tillämpa liknande förfaranden som i andra länder är på intet sätt motiverat, för såvitt icke fråga är om verkliga krigsförbrytare, d. v. s. sådana, som förbrutit sig mot krigets internationellt erkända seder och lagar.

Jag kan ej heller för min del finna, att någon punkt i de allierades beslut och överenskommelser egentligen skulle vara direkt tillämplig på våra såsom krigsansvariga utpekade ledare. Nämda beslut och överenskommelser ha dock i huvudsak avseende på Tyskland och nazismen och dess ledande män eller i allmänhet på de s. k. stora eller främsta krigsskyldiga, som genom kriget dragit så mycket ont och elände över världen och som tillåtit så mycket ske, som strider mot krigets lagar och mot rent mänskliga rättsprinciper och rättsintressen. Krigsskyldiga i denne bemärkelse torde knappast finnas i vårt land.

De allierade ha ju överenskommit, att dessa stora krigsförbrytare och krigsansvariga skola ställas till svars och dömas inför en internationell, på särskild sätt utsedd rättsinstans. Det hade då legat nära till hands, att de, som hos oss trots allt anses hänförliga till de krigsansvarigas kategori, även skulle vederfaras samma öde. I varje fall borde de, synes det mig, beredas tillfälle att vädja till denna internationella domstol, om de så önska. Det kan med skäl antagas, att åtminstone några av dem skulle föredraga denna utväg framom den nu föreslagna alla hävdvunna rättsprinciper åsidosättande rättegången här i eget land. Gärna hade det enligt min tanke

under sådana förhållanden kunnat ordnas så, att de, som skola ställas till ansvar, skulle få välja, om de hellre ville underkasta sig ett dylikt internationellt rättsförfarande, något som ju icke stode i vår makt att avvärja. Föredroge de däremot att dömas enligt den nu planerade lagen, som väl snarast går ut på att göra det hela lättare för dem, så hade de emellertid på sätt och vis självmant underkastat sig dess motjudande bestämmningar, och den rättskränkning, som enligt vår uppfattning inneligger i denna lagstifning, bleve därigenom betydligt mindre kännbar såväl för dem som för oss. Det har dock framgått, att ett sådant tillvägagångssätt icke kan tillåtas. Man kräver helt kategoriskt, att saken skall ordnas i stort sett såsom det föreliggande lagförslaget förutsätter. Någon annan möjlighet gives icke, säger man, därest vi vilja undvika allvarliga komplikationer för vårt land. Det är antagligt, att det förhåller sig så. Och det är kanske just den omständigheten, som, huru bitter och förödmjukande det än kan kännas, slutligen väger tyngst vid denna frågas avgörande.

Det gäller alltså att i detta fall kasta över bord rättsgrundsatserna och döva rättsmedvetandet. Det gäller att offra några få för att rädda oss själva, rädda land och folk. Att vi därvid handla orätt emot dessa några, står utom allt tvivel. Om vi handla rätt mot vårt folk är däremot icke lika säkert. Och huruvida det åter slutligen är politiskt riktigt och klokt, ville jag gärna lämna osagt.

Jag skall icke vidare gå in på frågan i detta sammanhang. Jag vill till sist blott, herr talman, innesluta min reservation i stora utskottets benägna beaktande.

Ed. Kivisalo: Herra puhemies! Minä en osallistunut tämän asian lähetkeskusteluun, mutta koetin sitä tarkemmin kuunnella, mitä muilla arvoisilla edustajilla oli valiokunnalle toivottavaa voidakseni niitä sitten valiokunnassa huomioida ja harkita.

Eräät arvoisista edustajista esittivät puheena olevassa keskustelussa senkin toivomuksen, että tämä laki olisi hylättävä. Kun minä en ole voinut valiokunnassa tätä toivomusta noudattaa, niin katson velvolli-

suudekseni selittää, miksi olen valiokunnan enemmistön mukana päätenyt tämän lain hyväksymiseen.

Tämän lain hylkääminen olisi kyllä minulle ollut helppoa. Niissä muutamissa vaalipuheissa, mitä minä eduskuntakiireiden vuoksi ehdin ennen vaaleja pitää, ilmoitin minä jokaisessa, että jos tulen valituksi, niin tulen yleensä poikkeuslainsäädäntöä vastustamaan ja tässäkin asiassa asettumaan sille kannalle, että sotasyylliset on tuomittava voimassa olevien lakien mukaan. Saman käsityksen julkaisin myös sanomalehtikirjoituksessa. Minulla on siis käsitykseni mukaan valitsijain valtakirja tämän lain hylkäämiseenkin. Mutta kun sitä en käytä, niin ovat siihen seuraavat syyt.

Ensinnäkin asiaa enempi harkittuani olen tullut siihen tulokseen, että tässä asiassa ei voida täysin luottaa meidän tuomioistuiemme puolueettomuuteen. Mäntsälän kapinalliset tuomittiin aikanaan melkoista lievemmin kuin esim. Nivalan kapinalliset, vaikka viimeksimainittujen rikollisuus varmaan oli paljon vähäisempää ja vähemmän vaarallista. Toisena esimerkkinä pyydän mainita, että meillä tiesi aikanaan jokainen pieni lapsikin, että ikl. oli rikollisena lakkautetun Lapuan-liikkeen jatko, mutta sitä ei tiennyt eräs Helsingin raastuvanoikeuden osasto. Minulla on tosin vuodelta 1918 lähtien ollut erikoinen kammo kaikkea poikkeuslainsäädäntöä kohtaan. Silloisten valtiorikosoikeuksien tuomiot eivät tuottaneet tälle maalle kunniaa, vaan häpeätä ja niitä on tarvinnut monella tavoin sitten myöhemmin korjailla ja peruutella.

Esillä olevan lain puolesta on kuitenkin sanottava, että niin arveluttava kuin sekin on, on se toki paljon inhimillisempi kuin laki valtiorikosoikeuksista. Minä toivon, että sotasyyllisyysoikeuksien tuomiotkin tulevat olemaan vastaavasti inhimillisempiä ja oikeudenmukaisempia kuin olivat aikanaan valtiorikosoikeuksien tuomiot. Kun tämän lain hyväksyminen, mikäli on annettu tietää, on ulkopoliittisista syistä tärkeä, ja kun kauniilla alulla olevaa kehitystä täysin luottamuksellisiin suhteisiin pääsemiseksi suuren itäisen naapurimme kanssa olisi jatkettava ja joudutettava, niin katson, että tämän lain hylkääminen olisi omansa tätä hyvää kehitystä hidastutta-

maan. Senkin vuoksi pidän lain hyväksymisen tarpeellisena.

Lähetekeskustelussa ed. Sarlin lausui m. m., että hän ei usko, että suuri ja mahdava Neuvostoliitto tahtoisi ahdistella pientä Suomea tässä asiassa. Niin minäkin mielelläni tahdon uskoa, mutta kun välirauhan-sopimusta nyt näin tulkitaan ja eduskunta on tämän sopimuksen hyväksynyt, niin eduskunnankin on ymmärtääkseni pysyttävä sanassaan. Toiseksi on huomattava, että pieni Suomi on sallinut maassaan aikaisemmin pitkän ajan ja monin tavoin tehtävän Neuvostoliittoa kohtaan ärsyttäviä neulanpistoja. Kaikki muistamme hyvin sen ajan, jolloin täällä eräät piirit leuhkivat Suur-Suomesta ja miekalla rajojen piirtämisestä y. m. milloin minnekin. Muistamme myös, kuinka täällä sisäpolitiikassa olivat tämän leuhkimisen vuoksi asiat menemässä siinä määrin sekaisin, ettei ulkomaillakaan enää tiedetty, oliko Suomen hallitus Helsingissä, vai oliko se Lapualla, emmekä me itsekään sitä ajoittain oikein tienneet. Silloin ja monesti myöhemminkin on täällä ollut ärsyttävää esiintymistä suurta itäistä naapuriamme kohtaan ja sen vuoksi siellä on oikeutettuja epäilyjä ystävyytemme vilpittömyydestä. Tehtävämme on koettaa rehellisen miehen tavoin haihduttaa näitä epäilyjä. Se voidaan ymmärtääkseni osaltaan tehdä tämän lain hyväksymiselläkin.

Tätä lakia vastaan voidaan tehdä tähän asti hyväksytyjen oikeusperiaatteiden kannalta huomautuksia, kuten tehdäänkin mietintöön liitettyissä korkeimman oikeuden y. m. lausunnoissa, mutta näitä vastaan on ymmärtääkseni, mikäli maallikkona voin käsittää asiaa, sanottava että me emme elä nyt säännöllisissä oloissa, vaan poikkeuksellisissa ja toivottavasti pian ohimenevässä ylimenokaudessa, jossa säännöllisiä oloja varten hyväksytyt oikeusperiaatteet eivät anna jokaiseen tapaukseen riittävää ohjetta. Näistä oikeusperiaateista on tietysti koetettava pitää kiinni niin paljon kuin mahdollista, mutta ei enempää.

Elämme nykyään sellaisessa tilanteessa, ettei edessämme ole vaali mieluisan ja epämieluisan asian välillä, vaan vaali kahden epämieluisan asian välillä. Monasti aikaisemminkin, varsinkin sodan aikana, olemme joutuneet sellaiseen tilanteeseen. Sellaisessa tilanteessa on aina koetettu valita sellainen epämieluisuinen ratkaisu, joka on näyttänyt

vähemmän pahalta ja epämieluisalta ja sillä tavalla olisi tehtävä tälläkin kertaa. Perustuslakivaliokunta on katsonut tämän lain hyväksymisen nykyisessä tilanteessa pienemmäksi pahaksi kuin sen hylkäämisen. Suosittelemkin pieneltä osaltani, että suuri valiokunta tekisi samoin.

Samalla kuitenkin toivon, että lain eräitä kohtia voitaisiin muuttaa mietintöön liitetyn VI vastalauseen mukaan. Meillä oli valiokunnassa tilaisuus tutustua Hornborgin komitean mietintöön ja siihen liitettyyn E. Pekkalan ja tohtori Ruudun erävään mielipiteeseen. Näiden perusteella useat meistä päätyivät siihen käsitykseen, mikä mainitussa vastalauseessamme ilmenee. Kun muutosehdotuksiimme on vastalauseessa laajat perustelut, niin minä en kulta eduskunnan aikaa niiden toistamiseen, vaan suosittelem niiden varten ottamista suurelle valiokunnalle ja toivon, että niin eduskunta kuin suurivaliokuntakin käsittelee tätä asiaa sillä arvokkuudella ja asiallisuudella kuin perustuslakivaliokuntakin, jossa kyllä ilmeni, ininkuin sen monista vastalauseistakin näkyy, eräviä mielipiteitä, mutta jossa kukaan ei eksynyt kertaakaan ylisanoihin eikä toisin ajattelevien loukkaamiseen. Valitettavasti tätä arvokkuutta ja asiallisuutta ei ole noudatettu eräissä viime aikoina esitetyissä puheissa ja haastatteluissa, mutta tällä tavoin ei parasta mahdollista ratkaisua tälle asialle ole helpotettu, vaan ehkä vaikeutettu. Kaikki poliittinen toiminta ainakin demokraattisessa valtiossa on yhteyden ylläpitämistä eri mieltä olevien kesken ja parasta, mitä siinä voidaan tehdä, on toisin ajatteleviin suhtautuminen suvaitsevasti. Näin meillä ei ole tehty sodan aikana, vaan on vallinnut raaka pakkovalta, mutta siinäpä juuri onkin suurin syy niihin moniin vaikeuksiin, joiden puristuksessa me nyt olemme. Sodan aikaista menettelyä tekoyksimielisyyden saavuttamiseksi ei olisi jatkettava, mutta erimielisyyksien aiheuttamia haittoja olisi vähennettävä noudattamalla ikivanhaa ohjetta „tunne oma tilasi ja anna arvo toisellekin”. Jokaisella mielipiteellä, jolla on kansan keskuudessa pysyvää kannatusta, sillä on myös oikeutusta ja niidenkin, joiden mielestä joku mielipide on väärä, on syytä muistaa, että kaikki ihmiset ovat erehtyväisiä eikä absoluuttisen viisauden avaimia ole kenelläkään. Kun eduskunnassa

toivoakseni tulee olemaan määräenemmistö tämän lain hyväksymiseksi, niin silloinhan on olemassa tälle asialle tällä kertaa parhaat mahdolliset edellytykset. Senvuoksi minä mitä hartaimmin toivon, ettei erimielisyyksiä paisutettaisi näissä keskusteluissa, vaan niidenkin jotka jäävät vähemmistöön, tulisi lojaalisesti mukautua enemmistön päätöksiin.

Ed. Alestalo: Herra puhemies! — Kun tämä historiallinen laaja asiakirja on monessa suhteessa poikkeuksellinen aikaisemmista mietinnöistä, on minulla perustuslakivaliokunnan jäsenenä velvollisuus lausua muutama sana. Tämä asiakirja on siitä erikoinen, että siinä on vastalauseita kaikilta muilta ryhmiltä, paitsi maalaisliiton ryhmän edustajat perustuslakivaliokunnassa ovat jääneet tämän mietinnön taakse ilman vastalauseita, ei siksi, ettei tämä asia olisi maalaisliiton edustajille ollut varsin vakava kysymys, vaan siksi, että maalaisliitto on kysymystä pitänyt niin vakavana, että se ei ole vähimmässäkään määrässä tahtonut harjoittaa tässä yhteydessä poliitiikkaa ja taktikoita.

Niin poikkeuksellinen ja vastenmielinen kuin tällainen lainsäädäntö onkin, niin vakavia kuin sitä vastaan esitetyt huomautukset ovatkin, me maalaisliittolaiset olemme perustuslakivaliokunnassa kuitenkin lopultakin asettuneet yksimielisesti sen kannan taakse, joka on tullut perustuslakivaliokunnassa hyväksytyksi. Tähän tulokseen olemme tulleet sen perusteella, että hallitus, joka tuntee paraiten valtakunnan tilanteen ja sen nykyisen velvoittavan aseman, on pitänyt tällaista lainsäädäntöä aivan välttämättömänä, jotta suhteemme suureen itäiseen naapuriimme saadaan tyydyttävästi tässäkin suhteessa järjestetyksi, jotta välirauhan sopimuksen 13 artiklan määräys tässäkin kohden tulee meidän puoleltamme täytetyksi, ja kun nykyisin siitä ei olla eri mieltä, etteikö välirauhansopimus tässäkin kohden ole myös meidän puoleltamme täytettävä. Valiokunnassa ei yksikään ainoa edustaja asettunut sille kannalle, etteikö välirauhansopimuksen 13 artikla olisi tässäkin suhteessa meidän puoleltamme täytettävä. Ja se seikka on vaikuttanut myöskin maalaisliiton kantaan, että silloin kuin 13 artikla välirauhansopimuksen yhteydessä tuli hyväksy-

tyksi, silloin se jo velvoitti meidät myöskin toimimaan siihen suuntaan, että kansainvälisiä lakeja tässäkin suhteessa myös tullaan noudattamaan.

Ed. Lappi-Seppälä: Herra puhemies! — Lähetekeskustelussa viitattiin lailisuustaisteluihin, joita Suomessa on ennenkin käyty ja aivan oikein rinnastettiin tämän kysymyksen käsittely näihin taisteluihin. Minä haluan tehdä samoin. Ikävä vain, että tämä taistelu, jota täällä nyt yritetään käydä, on niin velttoa ja vailla uskallusta, että suorastaan hävettää. Ei tässä nyt ensi sijassa ole kysymys joidenkin kansalaisten kohtalosta, vaan ennenkaikkea siitä, tunnustaako Suomen eduskunta edustamansa Suomen kansan syylliseksi sellaiseen tekoon, johon se on syytön. Tällainen pelon vavistuksessa tehty tunnustus, joka on täydellisesti ristiriidassa kansan enemmistön oikeustajun kanssa, saattaa merkitä paljon suuressa rauhan konferenssissa, mutta aivan toiseen suuntaan kuin mitä on haluttu selittää. Väli-rahansopimusta on meidän noudatettava. Sen 13 artikla, johon vedotaan tämän kysymyksen yhteydessä, sanoo että, Suomen on avustettava Liittoutuneita sotarikollisten pidättämisessä ja tuomitsemisessa. Näin on meidän tehtäväkin, koska olemme sen luvanneet, mutta älkäämme itse ryhtykö langettamaan väärää tuomioita. Vaikka tässä kysymyksessä syyllisiksi nimetyt ovatkin päähuomion kohteena, haluaisin väittää, että heidän kohtalonsa on sittenkin toisarvoinen kysymys. Ei tule sen vuoksi tehdä tässä kysymyksessä ratkaisua sen mukaan, mikä vaihtoehto syytetyille olisi edullisempi ja helpompi. On aivan samantekevää, joutuvatko he tuomittaviksi kotimaassa vai ulkomailla, onko heidän tuomionsa keveämpi tai raskaampi. Pääasia on, että Suomi säilyy oikeusvaltiona. On tärkeätä, ettei maattamme johdeta laittomuuden tielle, jotta meille jäisi jällelle ainoa omaisuutemme ja turvamme oikeus. Pieni ja voimaton maa, joka urhoollisesti taistellen on hävinnyt sodan, johon se ei ollut itse syyppää, ei voi näyttää voimaansa. Ainoa tuki ja turva, mikä meillä nyt on, on perustuslakimme. Siitä meidän on pidettävä kiinni.

Esitän, herra puhemies, suurelle valiokunnalle toivomuksen, että se hylkäisi esillä olevan lakiesityksen.

Ed. Kilpeläinen: Herra puhemies! Täällä on puhuttu niin tämän asian lähe-
tekeskustelun yhteydessä kuin nytkin aika
paljon sotasyllisyydestä. Minun nähdäk-
seni koko tämä kysymyksen asettelu on
vääärä, sillä enää eduskunnassa ei ole esillä
sotasyllisyyksysymys, vaan nähdäkseni
yksinomaan oikeuskysymys. Mitä nimit-
tään sotasyllisyyssasiaan tulee, niin sen suh-
teen eduskunta on jo ainakin kahteen ker-
taan tätä ennen tehnyt aivan yksimielisen
päättöksen. Ensiksi silloin, kun se hyväk-
syi herra pääministerin esittämän nykyisen
hallituksen ohjelmapuheen ja toisen ker-
ran silloin, kun se hyväksyi yksinkertaisen
päiväjärjestykseen siirtymisen heinäkuun
alussa tapahtuneen keskustelun jälkeen,
keskustelun, joka käytiin hallituksen itse
itselleen huolellisesti valmistelevasta väliky-
symyksestä. Molemmilla kerroilla hallitus
ilmoitti ratkaisevansa tämän asian voimas-
saolevien lakien ja vallitsevan oikeusjärjes-
tyksen pohjalla. Mutta vaikka se sai edus-
kunnalta siihen pyytämänsä valtuudet, niin
ei koko sotasyllisyyksysymyksessä ole,
kumma kyllä, pantu kortta ristiin. Paitsi
että ei ole tehty aloitetta syytteen nostami-
sesta enempää oikeuskanslerin kuin edus-
kunnan oikeusasiamiehenkään taholta, niin
ei sitä ole tehty myöskään perustuslaki-
tahi missään muussakaan valtiokunnassa, ei
edes ulkoasiainvaliokunnassa, vaikka tässä
on selvästi juuri maamme suhteita ulkoval-
toihin koskeva kysymys. Ja mikä ihmeelli-
sintä, kaiken tämän asian yhteydessä esi-
tetyt suullisen ja kirjallisen propagandan
jälkeen ei eduskunnassa ole kuitenkaan
löytynyt edes viittä sellaista edustajaa,
jotka olisivat laatineet siitä kirjelmän ja
jättäneet sen eduskunnan puhemiehelle.
Siihenhän olisi ollut tilaisuus sen lain mu-
kaan, joka koskee eduskunnan oikeutta tar-
kastaa valtioneuvoston jäsenten ja oikeus-
kanslerin virkatoimen lainmukaisuutta.
Mitään sellaista ei kuitenkaan ole tapah-
tunut, vaikka eduskunta puolestaan oli siun-
nannut asian jo etukäteen. Kun meidän
valtiosääntömme tarjoaa käytettäväksemme
noin moninivelsen koneiston aloitteentekoa
varten syytteen nostamiseksi, niin täytyy
vielä kerran kysyä, miksi sitä ei ole koe-
tettukaan edes käyttää.

Elleivät sitä tietä mahdollisesti tulevat
tuomiot olisi tyydyttäneet Yhdistyneitä

Kansakuntia, olisi sotasylliset sen jälkeen
voitu luovuttaa kansainvälisen tuomioistui-
men oikeudenkäyntiä varten. Sitäpaitsi ei
ole lainkaan sanottu, että hallituksen nykyi-
senkään esityksen pohjalla suoritettava
oikeudenkäynti mahdollisime tuomioineen
hyväksyttäisiin Yhdistyneitten Kansakun-
tien taholla. Kenties meidän on vielä tä-
mänkin jälkeen luovutettava sotasylliset
kansainväliselle tuomioistuimelle. Miksei
tälle tielle voitu siis lähteä alunpitäen.
Etenkin — tietysti tämä asianpuoli ei pal-
joa vaikuta siihen, mutta kuitenkin —
etenkin kun ainakin eräät sotasyllisinä
nimeltä mainitut henkilöt ovat ilmoittaneet
olevansa valmiit menemään tutkittaviksi
ja tuomittaviksi mihin sellaiseen paikkaan
tahansa, jonka Yhdistyneet Kansakunnat
hyväksi katsovat. Mutta jostakin ihmeelli-
sestä syystä hallitus ei ole tätä hyväksynyt.

Sen sijaan on kylläkin järjestetty toriko-
kouksia täysin lapualaiseen malliin. Esiku-
vat 15 vuoden takaa ovat siinä määrin sel-
vät, että noiden kokousten päätöslauselmiin
on lainattu pitkiä otteita melkein pä sanasta
sanaan Lapuan katuparlamenttien pöytä-
kirjoista sillä erotuksella vain, että nimike
marxilainen on tällä kertaa muutettu fas-
cistiksi.

Kun sitten eräänä päivänä hallitus saa
valmiiksi nyt esillä olevan esityksensä, joka
ei merkitse vain suomalaisten ja pohjois-
maisten oikeuskäsityksen pääläelleen aset-
tamista, vaan sisältää palaamisen niihin
taantumuksellisiin periaatteisiin ja laitok-
siin, joita vastaan Länsi-Euroopassa aloitet-
tiin taistelu jo pari, kolmesataa vuotta sit-
ten ja jotka useimmissa sivistysmaissa jo
ainakin toista sataa vuotta sitten oli hau-
dattu itsevaltioiden hallitsijoiden tyranniu-
den mukana.

Sisältäähän tämä esillä oleva lakiesitys
kolme mitä raskainta yleisten oikeusperiaat-
teiden loukkausta. Käsittelen näitä melko
lyhyesti, koska täällä on samoista asioista
jo aikaisemminkin puhuttu. Ensinnäkin
esitys sisältää taannehtivan lainsäädännön.
Yleensä oikeusvaltiossa on pidetty selvänä,
että jokaisella täytyy olla mahdollisuus tie-
tää, onko hän tehnyt rikoksen vai ei. Hal-
lituksen esitys merkitsee tuosta periaat-
teesta poikkeamista. Jos sille tielle men-
nään, niin esim. parin viikon kuluttua sää-
tää laki, jossa tuomitaan kuritushuoneran-

gaistukseen ne, jotka nyt ovat täällä tätä istuntoa lehtereiltä seuraamassa, arvaamatta tänne tullessaan osallistuvansa mihinkään.

Toiseksi sisältyy hallituksen lakiesitykseen erikoistuomioistuimen perustaminen. Siis laitoksen, joita entisaikojen itsevaltiaat käyttivät mielivaltaisesti poliittisten vastustajiensa raivaamiseksi tieltään. Kyseessä on tuomioistuin, jolle vertauskohtana voidaan mainita Englannin kuninkaiden vanhat tähtikamarit. Ne kuitenkin lakkautettiin parlamentin päätöksellä jo v. 1641, eli siis jo yli 300 vuotta sitten. Eikä tosiaan luulisi sen viimeisen käyttäjän, kuningas Kaarle I:n, kohtalon ketään houkuttelevan. Mutta nyt esillä olevan esityksen tekijään joukossahan onkin siksi taitavia politikkoja, että jos konjunktuurit joskus muuttuisivat, niin me tavalliset kansalaiset huomaaisimme sen kai ensiksi juuri heistä.

Kuten täällä lähetekeskustelun yhteydessä mainittiin, niin Ruotsi-Suomessakin kiellettiin erikoistuomioistuinten käyttäminen jo vuonna 1772. Tosin porvarit perustivat vuonna 1918 omat valtiorikosoikeutensa, jotka tuomitsivat kuolemaan tai vankeuteen kymmeniä tuhansia työläisiä. Se häpeäpilku jäi lähtemättä Suomen historiaan. Mutta sitä ei suinkaan pestä pois järjestämällä samantapainen tuomioistuin 27 vuotta myöhemmin.

Kolmanneksi antaisi nyt esillä oleva esitys hallitukselle oikeuden syytteen nostamiseen, toisin sanoen täysin poliittinen elin, hallitus, saisi tehtäviä, jotka kuuluvat tuomiovallan piiriin. Jo 1700-luvun alkupuolella Montesquieu esitti kuuluisan vallanjako-oppinsa, jonka mukaan lainsäädäntövallan, toimeenpanovallan ja tuomiovallan täytyy ehdottomasti kuulua valtion eri elimille. Hänen L' esprit des lois -teoksensa ilmestymisen jälkeen ovat lukemattomat tiedemiehet taistelleet noiden samojen periaatteiden puolesta. Ja kuinka monet ovatkaan Ranskan suuresta vallankumouksesta lähtien antaneet henkensä eri vallankumouksissa ja sodissa juuri niiden toteuttamiseksi. Suomenkin hallitusmuodon 2 §:ssä tuo Montesquieun vallanjako-oppi on täsmällisesti esitetty sinä pohjana, jolle koko meidän valtiosääntömme rakentuu. Kaikkien noiden mainitsemiäni ylimpien oikeusperiaatteiden toteuttaminen on vaatinut paljon uhreja niiltä, jotka ovat parin viime vuosisadan aikana taistelleet demo-

kratian toteuttamiseksi aste asteelta, ja siinä taistelussa kyllä työväen luokka on tietääkseni tavattu aina etulinjoilla. Mutta nyt kaikki nuo saavutukset aiotaan heittää kerralla yli laidan. Jos se tapahtuisi avoimesti taantumuksen nimissä, kuten esim. Ranskan vallankumouksen jälkeisen restauration aikana, niin sen voisi hyvin käsittää, mutta kun tällaisen asian yhteydessä puhutaan jopa demokratiasta, niin tietää se sellaisten asiain ylösalaisin kääntämistä, että sille tuskin löytyä vertauskohtaa muualta kuin Saksan natsien päiviltä. He väittivät jokaisen tekemänsä oikeudenloukkauksen yhteydessä toimivansa vain „todellisen demokratian puolesta”, Weimarin tasavallan demokratia kun muka heidän mukaansa oli valhekansanvaltaa.

Todettakoon siis lyhyesti, että hallitus on puheenaolevalla esityksellään hylännyt täydellisesti kaikki oikeusperiaatteet ja astunut poliittisen tarkoituksenmukaisuuden tielle. Mutta sitäkään se ei ole halunnut kulkea johdonmukaisesti. Jos tuolle tielle kerran lähdetään, niin totta kai koko tämä sotasyyllisyyskysymys olisi tutkittava jo ajoilta ennen talvisotamme alkua, edelleen tietenkin talvisotaan johtaneet välittömät syyt, ne voimat, jotka mahdollisesti ovat koettaneet estää ensimmäisen Moskovan rauhan syntymistä j. n. e. Vasta silloin saataisiin pohja myöhemmän sotamme selvittelylle.

Myöskin on syytä todeta, että kun heinäkuun välikysymyskeskustelussa SKDL:n taholta mainittiin viiden sotasyyllisiksi luettelujen nimet, niin heidän joukossaan ei ollut edes tämän myöhemmän sotamme aikuista ulkoministeriä, vaikka luulisi hänen myöskin ottaneen osaa ulkopolitiikan hoitoon. Sen sijaan mainittiin molempien pääministerien lisäksi valtioneuvoston jäsen, joka oli tullut hallitukseen vasta saksalaisten joukkojen kauttakulkusopimuksen, vieläpä sodan puhkeamisenkin jälkeen. No, jos kerran asia vaatii hänen tutkimistaan, niin totta kai on silloin tutkittava kaikki muutkin sotahallitusten jäsenet. Tämän lisäksi haluan myös kiinnittää huomiota siihen, että kun hallitus kesällä 1941 antoi selostuksensa sodan syttymisestä, niin eduskunta hyväksyi sen aivan yksimielisesti. Tosin kansanedustaja Wiik käytti puheenvuoron, jossa hän melko lievästi arvosteli hallituksen toimenpiteitä. Mutta hänkään, enempää kuin kukaan muukaan,

ei tehnyt edes ehdotusta perusteltuun päiväjärjestykseen siirtymisestä. Jos tutkimukset ulotetaan silloiseen eduskuntaan, niin joutuvat sen alaisiksi kaikki silloiset läsnäolleet kansanedustajat, myöskin n. s. kuutoset. Nyt sen sijaan ei ole mainittu asian yhteydessä edes ulkoasiainvaliokunnan jäsenten nimiä.

Tuntuu oudolta, että monet näistä samoista kansanedustajista, jotka silloin siunasivat hallituksen toimenpiteet, ovat nyt melkein pä pääsyyttäjiä. Mutta onhan näiden syyttäjien joukossa sellaisiakin henkilöitä, jotka ovat itse istuneet ministereinä samoissa hallituksissa, m. m. hallituksen ulkoasiainvaliokunnassa sodan puhjetessa. Vieläpä sellaisiakin, jotka ovat niin myöhään kuin v. 1943 vieneet silloisen ministeri Tannerin Akateemisen Karjala-Seuran puheenjohtajan luo, jossa koettivat taivuttaa hänet ajamaan sosialidemokraattisessa puolueessa läpi sellaista kantaa, että Itä-Karjala on liitettävä Suomeen. (Eduskunnasta: Kuka?) Kysykää sitä ministeri Vuorelta.

Tällaista taustaa vastaan on ymmärrettävä se aloite, jonka 24 sosialidemokraattista kansanedustajaa on tehnyt. Jos keran hallitus on päättänyt kerta kaikkiaan luopua oikeudelliselta linjalta, niin asetetakoon sitten tutkittavaksi ainakin kaikki samassa asemassa olleet henkilöt. Ellei sitä tehdä, niin hallitus rikkoo myös kaikkien muiden oikeusperiaatteiden lisäksi senkin, että kaikki kansalaiset ovat samanarvoisia lain edessä.

On mahdotonta sanoa, mikä lienee saanut hallituksen lähtemään niin voimallisesti tuon esityksensä ajamiseen. On sanottu, että se on aiheutunut kokonaan ulkopuolista tekijöistä. Ainakaan tähän saakka hallitus ei ole suvainnut antaa eduskunnan jäsenille niin täsmällisiä tietoja, että tuo asiaintila olisi tullut läheskään kaikille edustajille selväksi. Mainittakoon lisäksi, että korkeimman oikeuden antaman lausunnon mukaan eivät enempää välirauhan-sopimuksemme 13 artikla kuin elokuun 8 päivänä tehty Lontoon-sopimuskana vaadi sellaisia toimenpiteitä, kuin mitä hallituksen esitys edellyttää. Lisäksi huomioitakoon se omituinen tilanne, että hallitus ei ollut vaivautunut näin tärkeässä kysymyksessä pyytämään korkeimman oikeuden lausuntoa ennen esityksensä antamista, vaikka sellainen lienee tapa paljon vä-

hempiarvoistenkin kysymysten yhteydessä. Lausunto saatiin vasta sitten, kun perustuslakivaliokunta sitä vaati omasta aloitteestaan.

Niin, ja tietenkin vielä paljon omituisemmaksi tulee asia sen jälkeen, kun muistamme, että edellisen hallituksen toimeksiannosta sotasyllisyyksikysymystä tutkineen Hornborgin-komitean mietintöä ei ole jaettu lainkaan eduskunnan jäsenille. Minun nähdäkseni se olisi jaettava, ennenkuin eduskunnan jäseniltä voidaan pyytää ratkaisua tällaisessa kysymyksessä (Eduskunnasta: Oikein!). Eduskunnan pitäisi tehdä päätöksensä näin ensiarvoisen tärkeässä kysymyksessä, ilman että sille on annettu mitään faktoja, todellisia faktoja. Ne harvat tosiasiat, mitä taasen on käytettävissä, kuten esim. korkeimman oikeuden lausunto, ne puolestaan ovat suorastaan murhaavia hallituksen esitykselle, on hallituksella ehkä joi-takin ulkopoliittisia tavoitteita, joihin se luulee pääsevänsä tätä tietä, sitä ei ole suvaittu ilmoittaa (Eduskunnasta: Se on monta kertaa ilmoitettu.). Niin on, mutta ei niin selvästi, että se olisi saanut vakuutetuksi kaikki.

Jos sellaisia tavoitteita on, niin voidaan tietenkin kysyä, onko se varma niiden toteutumisesta, vaikkapa se heittääkin toiveajattelussaan sivuun kaikki oikeusperiaatteet. Jos asia käy päinvastoin, niin hyvä on, ja silloin tietenkin jokainen on valmis antamaan tunnustuksen hallituksen toiminnalle, mutta niistä tiedoista päätellen, mitä tähän saakka on saatu, ei tuollaiseen ole vielä pakkoa olemassa.

Tämän esityksen lähetekeskustelussa puhuttiin jo siitä painostuksesta, jonka hallitus on järjestänyt tämän asian yhteydessä. Kun nyt näyttää siltä, että hallitus saa prässättyä esityksensä läpi vastoin eduskunnan omaa tahtoa, niin on vielä nähdäkseni mainittava eduskunnan pöytäkirjaan eräitä tosiasioita siitä painostuksesta, jonka alaisena tämä eduskunta on ollut, ei vain tämän lakiesityksen yhteydessä, vaan siitä lähtien, kun se kokoontui. Tämä vain sen vuoksi, että myöhemmät sukupolvet, ihmetellessään eduskunnan kannanottoa tässä kysymyksessä, ymmärtäisivät jonkin verran nykyistä tilannetta, niin että historian tuomio niille edustajille, jotka vastoin omaa vakaumustaan ehkä äänestävät asian puolesta, ei tulisi kovin ankaraksi.

Niin, jo heti eduskunnan puhemiehen vaalin yhteydessä alkoi eri eduskuntaryhmien painostus tavalla, joka on kaukana demokratiasta. Niinpä sosialidemokraattista eduskuntaryhmää koetettiin taivuttaa siihen, että se ei lainkaan asettaisi omaa puhemiesehdokastaan, vieläpä sanottiin selvästi, että jos me sen teemme, niin siitä on seurauksena hirvittävä ulkopoliittinen katastroofi. Kyseessä oli sentään maan suurin puolue. Mutta kun ryhmä päätti äänestyksen jälkeen asettaa oman ehdokkaansa, niin ollen kuullut, että maalaisliiton ryhmässä ilmoitettiin, että me muka olimme päättäneet olla sellaista asettamatta, joten maalaisliiton olisi äänestettävä erään toisen puolueen ehdokasta.

Kun tuli nykyisen hallituksen muodostaminen, niin olen kuullut, että maalaisliiton eduskuntaryhmässä ei edes tällaisesta asiasta sallittu keskustelua. Sosialidemokraatit saivat sentään vaihtaa mielipiteitä, mutta heillekin ilmoitettiin, että sisä- ja opetusministerin paikat oli ehdottomasti varattava SKDL:lle. Sensijaan sosialidemokraateille tulevasta neljästä paikasta oli yksi puuministerin, jolla ei kai ensi talvena ole liikaa puutavaraa jaettavana, toinen kansanhuoltoministerin, jonka jakelumahdollisuudet eivät myöskään liene kadehdittavat, ja kolmas paikka oli toisen valtiovarainministerin, jolla on jaettavaa taas aivan liikaa. Ellei näihin ehtoihin mennä, ilmoitettiin, ei koko hallituksen muodostamisesta tule mitään. Arvoisat kansanedustajat näkevät, että tuo ryhmässä käyty keskustelu ei vaikuttanut näihin ehtoihin mitään. Ja sosialidemokraattiset valitsijat näkevät, millä tavoin heidän edustamaansa ryhmää arvostetaan, jotta se saataisiin taktillisesti mahdollisimman heikkoon asemaan.

Vielä selvempänä tuo painostus on esiintynyt sotasyllisyyskysymyksen eri vaiheissa. Kun hallitus oli heinäkuun alussa valmistellut itselleen välikysymyksen, oli tarkoituksena, että siihen saataisiin allekirjoittajiksi, ellei nyt aivan kokonaan sosialidemokraattista ja maalaisliittolaista ryhmää, niin kuitenkin suurin osa niiden jäsenistä. Tässä mielessä ilmoitti eräs kansanedustaja heti meidän ryhmämme kokouksen alussa, että maalaisliitto oli muka päättänyt jo allekirjoittaa välikysymyksen aivan viimeistä miestä myöten. Ja samaan aikaan oli myöskin ilmoitettu maalaisliiton ryh-

mässä, että sosialidemokraatit olivat sen päättäneet allekirjoittaa yksimielisesti. Mutta, kuten muistamme, niin sosialidemokraateilta tuli vain 7 allekirjoitusta ja maalaisliitolta kokonaista 2 eli yhteensä niin paljon kuin ruotsalaisesta kansanpuolueesta. Täytyy sanoa, että ne herrat, jotka toimivat tällaisessa informoinnissa eri eduskuntaryhmien viestipataljoonan komentojina, olivat hoitaneet yhteydet sangen heikosti, vaikkapa ne olisi saatu ryhmästä toiseen parissa minuutissa.

Kun sitten puheena oleva esitys sukelsi esille nykyisessä muodossaan, tuli prässäys entistä kireämmäksi. Hallitus vaati eri ryhmiltä kannanoton jo ennenkuin se oli edes ehtinyt jättää koko aloitettaan. Maalaisliiton ryhmältä vaadittiin hyväksyminen jo viime tiistaista kolme viikkoa sitten ja sosialidemokraattiselta ryhmältä eilisestä kolme viikkoa sitten. Samassa kokouksessa muuten, jossa se vasta ensi kertaa edustajille luettiin. Asiasta oli kyllä muuten mainittu, mutta silloin se ensi kerran kuultiin. Ja kun kansanedustajat vastuuntuntoisina tahtoivat tutustua asiaan, ennenkuin tekisivät päätöksensä, päätti sosialidemokraattinen ryhmä määrätellä kantansa vasta seuraavalla viikolla asian käsittelyn yhteydessä, varsinkin koska tällöin olisi ehditty kutsua koolle myös puolueenuevosto antamaan lausuntonsa näin ensiarvoisen tärkeästä asiasta. Puolisen tuntia sen jälkeen, kun tästä oli soitettu puhelimitse herra pääministerille, hän kuitenkin ilmoitti, että elleivät sosialidemokraatit vielä saman päivän kuluessa antaa myönteistä vastaustaan, niin hallitus tulee eroamaan. En muista ainakaan nuorena miehenä itse tähän päivään mennessä löytäneeni minkään maan poliittisesta historiasta tapausta, jossa parlamentarismi olisi tulkittu näin jyrkällä tavalla. Eduskunnan on annettava hyväksymisensä hallituksen esitykselle jo ennenkuin sitä on edes jätetty, vieläpä esitykselle, joka sitten, kun se viikkoa myöhemmin vasta jätettiin, olikin sisällöltään monessa kohdassa aivan toisenlainen kuin se, joka alkuaan esitettiin. Silloin oli asialla niin kiire, että se oli ratkaistava muutamassa tunnissa. Kuitenkin kului vielä kokonainen viikko sen jättämiseen. Ja nyt on kulunut jo yli kolme viikkoa, ennenkuin on päästy edes asian ensimmäiseen käsittelyyn.

Olen tahtonut esittää näin yksityiskoh-

taisesti koko nykyisen eduskunnan ajan esiintyneen prässäysmenetelmän, jotta tulevatkin sukupolvet näkisivät, etteivät eduskunnan kädet ole olleet vapaat tämän enempää kuin monen muunkaan asian käsittelyssä. Milloin se ei ole muuten taipunut, on hallitus kylmästi ilmoittanut eroavansa. Ennen vanhaan katsottiin parlamentarismin merkitsevän sitä, että hallituksen täytyi nauttia eduskunnan luottamusta. Joskus nykyään näyttää siltä kuin hallitus tulkitseisi asian päinvastoin, toisin sanoen, siis eduskunnan täytyy nauttia hallituksen luottamusta. Tosin eräs ranskalainen sananparsi kuuluu: „On ne fait pas entrer un fil, si raide soit-il, dans le trou d'une aiguille, pour peu qu'elle bouge, eli, ei voida työntää lankaa, olkoonpa se kuinka jäykkä tahansa, sellaiseen neulansilmään, joka vähänkin heilahtelee”. Mutta hallitus on pitänyt neulaa, tässä tapauksessa siis eduskuntaa, siksi lujasti kourissaan, että se ei ole päässyt vähääkään heilahtelemaan. Ja sen vuoksi sen silmään tämä lanka nyt väkipakolla pistetään.

Itse en katso voivani myötävaikuttaa tämän esityksen hyväksymiseksi, en yleensä kansanedustajana, enkä nimenomaan sosialidemokraattina. Sosialidemokraattinen puolue on Suomessa aina tavattu taistelussa oikeusvaltion puolesta niin Bobrikoffin ja Seynin aikana kuin myöskin vuonna 1918, jolloin täällä toimivat valtiorikosoikeudet ja tänne työnnettiin voimakeinoilla saksalaista kuningasta. Niillä samoilla linjoilla se oli myöskin jatkuvasti silloin, kun työväentalot paloivat ja lapualaisten muuttusautot hurisivat. Olen varma, että sinä päivänä, jos sosialidemokratia muuttaisi periaatteitaan ja vapaaehtoisesti luopuisi taistelemasta oikeusvaltion ja ylimpien oikeusperiaatteiden puolesta, sinä päivänä se olisi myös tehnyt aatteellisen itsemurhan, se olisi silloin vajonnut lapualaisten ja heidän hengenheimoilaistensa tasolle.

Suosittelen suurelle valiokunnalle kansanedustaja Paasivuoren ja 23 muun sosialidemokraatin allekirjoittamaa aloitetta (Vasemmalta: Eikö sosialidemokraateilla ollut mitään muuta sanottavaa).

Pääministeri P a a s i k i v i: Edellisen puhujan ed. Kilpeläisen lausunto aiheuttaa minun lausumaan muutamia sanoja. Se lausunto kyllä minun nähdäkseni oli, tah-

toisin käyttää sanaa, kevytmielinen (Vasemmalta: Oikein!) ottaen huomioon aseman, jossa maamme nyt on hävittyänsä perinpohjaisesti kaksi sotaa yhtä nykyänsä maailman voimakkainta valtakuntaa vastaan, valtakuntaa vastaan, joka on siinä asemassa, että maailman historia harvoissa tapauksissa voi esittää valtakunnan olevan sellaisessa voimassa ja mahdissa kuin on nyt Neuvostoliitto. Tällaista naapuria vastaan me olemme hävinneet kaksi sotaa ja hävinneet perinpohjaisesti, ja sitten esitetään sellaista kevytmielisyyttä kuin edustaja Kilpeläinen tässä on esittänyt (Vasemmalta: Se on Kilpeläisen valtiomiestaitoa!).

Tahdon ensiksikin mainita, että minä en tiedä mitään siitä, että hallitus olisi järjestänyt itselleen välikysymyksen heinäkuun alussa. Minulla ainakaan ei ole ollut mitään tekemistä sen kanssa ja pyydän mainita, että se välikysymys tuli minulle vastenmielisesti. Olisin mieluummin nähnyt, että sitä ei olisi tullut. Mutta kun se tuli, niin siihen vastattiin. Hallituksen kannasta sotasyllisyysasiassa, — sekä nykyisen että sen edellisen hallituksen, — olen tänään tehnyt selkoa m. m. sosialidemokraattisessa ryhmässä, ja edellyttäen, että ed. Kilpeläisenkin, koska hän kuuluu siihen ryhmään, oli siellä läsnä ja hän on senvuoksi kuullut ja saanut selvän, mikä on hallituksen linja ollut ja mikä on ollut syy, joka on johtanut hallituksen tämän esityksen antamiseen. Minä kyllä ymmärrän, että ehkä herra Kilpeläinen oli kirjoittanut puheensa jo ennen ja että hänellä senvuoksi ei ehkä ollut mahdollisuutta enää sitä muuttaa. Mutta senjälkeen, mitä ministeri Kekkonen täällä esitti, m. m. korkeimman oikeuden lausunnon juriidisista perusteluista, olisi luultu, että kansanedustaja kuitenkin sen verran voi ymmärtää, vaikka hän ei ole juristikaan, sitä, mitä täällä esitetään, ja hän kenties olisi voinut pyyhkiä pois joitakin kohtia siitä puheesta, joka hänellä oli nähtävästi valmiiksi kirjoitettuna.

Tässä vedotaan korkeimman oikeuden lausuntoon. Hyvät herrat ja naiset, lukekaa professori Kairan lausunto. Hän on yhtä hyvä juristi kuin korkeimman oikeuden jäsenet. Hänen lausuntonsa ensimmäinen osa lyö kumoon koko perustuksen korkeimman oikeuden lausunnolta. Hän tulee kyllä sitten toista tietä, toisia peruste-

luja myöten, jotenkin samaan tulokseen, mutta ne ovat aivan toiset perustelut, jotka ovat nekin kyseenalaiset minun mielestäni.

Täällä on puhuttu hallituksen kovasta painostuksesta eduskuntaa kohtaan, joka muka on esiintynyt m. m. tässä asiassa, silloin kuin se ensiksi tuli viimeisessä vaiheessaan esille. Asiahan on niin, niinkuin kaikki edustajat tietävät, että ensiksi ryhmien puheenjohtajille ja eduskunnan puhe-miehistölle minä pääministerinä esitin, mitenkä hallitus käsittää ja katsoo maan nykyisen poliittisen aseman olevan ja se mitä se katsoo maan poliittisen aseman tässä asiassa vaativan. Sen jälkeen annettiin sama selostus kaikille ryhmille. Minä olin kokoomusryhmässä ja edistysryhmässä, ja muissa ryhmissä esittivät sen asianomaiset hallituksen jäsenet. Mitä painostusta tämä oli? Siinä esitettiin, millainen hallituksen mielestä maan poliittinen asema on ja mitä se vaatii, jotta maan asioita voidaan hoitaa. Ellei tätä olisi ilmoitettu, niin olisi hallitusta voitu syyttää siitä, että se ei ole antanut kaikkia tietoja, joita sillä on, eikä lausunut käsityksensä siitä, mitä maan poliittinen asema vaatii. Eduskunnalla on täysi valta hyväksyä tai olla hyväksymättä ja ottaa vastuu maan asioista. Hallituksella on myöskin edesvastuunsa ja se esittää sen, mutta sen täytyy tietysti tehdä itselleen selväksi, millä edellytyksillä maan asioita voidaan hoitaa, millä edellytyksillä ei. Jos eduskunta ei tahdo hallituksen kantaa hyväksyä, niin sillä on mahdollisuus hankkia itselleen uusi hallitus. Minun nähdäkseni ei tässä asiassa eikä missään muussakaan ole mitään epädemokraattista ja epäparlamentaarista painostusta harjoitettu, eikä tulla harjoittamaankaan, niin kauan kuin nykyinen hallitus on toimessa.

Ed. Kilpeläinen puhui myöskin entisestä parlamentarismista ja nykyisestä. Olot ovat kyllä nyt toiset kuin mitä ne olivat 1920-luvulla ja myöskin ennen sotaa. Se pitäisi nyt kaikkien, myöskin ed. Kilpeläisen huomata, että Suomen asema on nyt toinen kuin mikä se oli tai mitä sen luultiin ennen olevan. Asema on nyt toinen, se on vakava ja se on sellainen, josta jokaisen kansanedustajan on huolehdittava, mutta se ei minun vakaumukseni mukaan ole sittenkään toivoton, jos viisaasti ja harkitusti asioita hoidetaan, mutta ei niin kevytmielisesti niin kuin kävi ilmi siitä pu-

heesta, jonka edellinen puhuja ed. Kilpeläinen esitti.

Hän puhui vielä, niin kuin monet muut ovat puhuneet täällä sekä ulkopuolella tätä salia, taannehtivasta lainsäädännöstä. Aivan oikein. Tässä on kysymys taannehtivasta lainsäädännöstä, mutta sitä ei säädetä nyt, niin kuin ministeri Kekkonen selvästi esitti. Se säädettiin ja päätettiin silloin, kun Suomen eduskunta viime syksynä katsoi olevansa pakotettu hyväksymään välirauhansopimuksen ja sen 13 artiklan. Silloin säädettiin myöskin juuri se taannehtiva lainsäädäntö, josta nyt on puhe ja jonka täytäntöönpanosta, täytäntöönpanomääräyksistä, nyt on kysymys. Silloin, viime syksynä, olisi eduskunnalla ollut aihe ja aika esiintyä urhoollisesti ja puhua, päättää, hyljätä ja tehdä, mitä se tahtoi. Mutta silloin eduskunta hyväksyi, ja sillä on asia ratkaistu, sillä 13 artikla, niin kuin koko välirauhansopimus, on meillä laki, — laki, joka kulkee kaikkien muiden lakien edellä.

Mitä itse asiaan tulee, en halua siihen enempää kajota. Minun nähdäkseni ministeri Kekkonen esitti hyvin selvästi tätä asiaa koskevat pääaseikat. Toivon, että siihen, mitä hän esiintoi, pantiin huomiota ja sitä kuunneltiin ja että puheenvuoroissa myöskin otetaan se varteen ja, mikäli sitä ei hyväksytty, koetetaan sitä kumota.

Ed. Stenberg: Herra puhemies! — Viime syksynä maamme irroittauduttua fascistisesta liittolaisestaan ja solmittuaan välirauhan Neuvostoliiton ja Englannin imperiumin kanssa oli maassamme vallinneen, ulkomaista fascismia palvelleen taantumusjärjestelmän väistyttävä maamme politiikasta. Jo silloin esiintyi kansamme suurten joukkojen keskuudessa voimakkaana vaatimus, että sanottua järjestelmää kannattaneet vaikutusvaltaisimmat henkilöt on saatettava vastuuseen siitä, että he ovat saattaneet pienen maamme voimavarat fascistin käytettäväksi ja vieraan maan sotavoimien avulla vaimentaneet kansastamme ja sen armeijasta kaikki mahdolliset yritykset rauhan säilyttämiseksi. Vaatimus ulkopolitiikkaamme silloin johtaneiden henkilöiden rankaisemisesta on kansamme oikeudentunnon luonnollinen ilmaisu.

Kansamme ei ole kostonhaluinen ja verenhimoinen, mutta se on oikeutettu vaati-

maan, että sen oikeudentunnolla ja elineduilla ei leikitellä. Niillä on leikitelty ja saatettu siten kansamme niihin raskaisiin kärsimyksiin, jotka jokainen tunnemme. Kansamme elämä katkeroitettiin syvästi ja sen oikeudentuntoa myrkytettiin valheellisen sotapropagandan avulla. Nyt on myrkyin vaikutus alkanut hälvetä ja kansamme oikeudentunto on alkanut palata yhä enemmän terveeseen tilaan. Ei ainoastaan työväestö, vaan myöskin laajat piirit muista yhteiskuntaluokista vaativat tilille ne, jotka kansamme elämää sodan aikana ohjasivat.

Aikaa on kuitenkin kulunut jo kohta vuosi eikä mitään ratkaisua kansamme vaatimuksiin ole saatu. Taantumukselliset aiheet ovat tottuneet siihen, että kerran toisensa jälkeen saavat rankaisematta aiheuttaa kansalle tuhoa. He ovat nytkin jo tuudittautuneet ajatukseen, että heillä ei ole enää mitään vastuunpelkoa. Kansamme on nyt saanut kohtalonsta omiin käsiinsä. Se valvoo valppaana, miten sen edustajat ja virkakunta tehtävänsä täyttävät. Kansa tuntee, että sen oikeutta ei tarpeeksi kunnioiteta. Sen itsesäilytysvaisto vaatii, että vaikutusvaltaansa väärinkäyttäneiden suhteen on esiinnyttävä tavalla, joka pakottaa heidän seuraajansa paremmin kunnioittamaan kansan oikeutta ja muistamaan omaa edesvastuutaan vaikutusvaltaisina tekijöinä valtio- ja yhteiskuntaelämässä.

Sotasyllisyyskysymyksen ratkaisematta jääminen on tuonut kansamme elämään epävarmuutta monella tavoin. Ulkopoliittikan suhteen se tuo epävarmuutta siitä, miten kansamme tekee tiliä menneisyytensä kanssa, tahtooko se todella lähestyä yhtyneitä kansakuntia ja noudattaa niiden periaatteita politiikassaan. Sisäpoliittisesti se tuo epävarmuutta siinä, minkälaiseksi muodostuu maamme asia lopullisen rauhanteon yhteydessä, ellei välirauhanehtoja tinkimättä täytetä. Mutta se tuo epävarmuutta myös talouselämäämme, kuten ed. Mustonen lähetekeskustelussa osoitti.

Kun tämä kysymys viimeinkin on saatu niin pitkälle, että se on eduskunnan käsittelyn alaisena, on sitä vastaan esitetty mitä moninaisimpia mielipiteitä. Eräässä vaiheessa näytti siltä kuin jo viimeinkin olisi päästy, ainakin perustuslakivaliokunnassa, yksimielisyyteen siitä, että jonkinlainen laki sotasyllisten rankaisemisesta on hyväksyt-

tävä. Niin ei kuitenkaan käynyt. Niiden taholta, jotka eniten yrittivät tehdä muutoksia hallituksen lakiesitykseen, tehtiin vielä muutosten hyväksymisen jälkeen ehdotus, että laki hylättäisiin. Siitä, joka pitää asiaa hyvin vakavana ja joka on tottunut avoimesti esittämään ehdotuksensa ja vaatimuksensa, tuntuu oudolta ja epäsuoralta tällainen taktiikka. Joutuu pakostakin ajattelemaan, eikö asian vakavuutta ymmärretä, vai tahdotaanko tahallisesti johtaa maamme ikävään asemaan.

Asian käsittelyssä on selvästi esiintynyt mielipidettä, että sotasyllisten tuomitseminen tapahtuu vain liittoutuneiden maiden vaatimuksesta ja että se on yksinomaan ulkopoliittinen asia. Ne, jotka asiaa näin selittävät, eivät tahdo myöntää, että se on myös sisäpoliittinen asia ja että ne suuret kansanjoukot, jotka lukemattomissa suurissa, mielenosoituksellisiksi muodostuneissa kokouksissa kautta maamme ovat jyrkästi vaatineet sotasyllisten tuomitsemista ja välirauhanehtojen tinkimätöntä täyttämistä, tuovat esille juuri oman oikeustajunsa ja ehdottoman pyrkimyksensä maamme puhdistamiseksi vanhasta fascistisestä politiikasta. Se on kansan ääni ja sitä kuuntelevat myös ne, jotka kansan äänellä puhuvat täällä pyrkien ratkaisemaan tätä maamme ja kansamme elämälle tärkeätä kysymystä kansan edun ja oikeustajun mukaisesti, ei siis yksinomaan välirauhansopimuksen täyttäminen, vaan myös kansan tahto vaatii sotasyllisten rankaisemista.

Joissakin puheissa täältä eduskunnan puhujakorokkeelta on tahdottu väittää, että ne, jotka tämän kysymyksen ratkaisua kiirehtivät ja sotasyllisten rankaisemista vaativat, pyrkivät siinä kostamaan itse kokemansa vääryydet ja kärsimykset. Voihan olla, että kansamme keskuudessa on yksilöitä, joita sodan tuomat kärsimykset ovat niin katkeroittaneet, että heissä on herännyt halu kostaa niille, jotka ovat syyllisiä hirvittäviä kärsimyksiä aikaan saaneeseen sotaan. Tällä tavoin syntynyt viha ja kostonhalu on inhimillistä, voisipa sanoa, että se on oikeutettuaakin sisäisenä tunteena, mutta se ei voi eikä saa olla määräävänä motiivina päätöstä tehtäessä.

Ne, jotka hallituksessa ja eduskunnassa sekä suurten kansalaisjärjestöjen johtoelimissä ovat tätä asiaa kansan vaatimusten mukaisesti ajaneet, ajavat sitä ehdottoman

vastuuntuntoisesti päästämättä mitenkään intohimojen siinä vähässäkään määrässä vaikuttamaan. Jos maassamme kostonajattusta poliittisessa elämässä elätetään, eivät sitä tee ne piirit, jotka tähän asti ovat kärsineet ankarinta sortoa, vaan ne, joilta natsilaisuuden kannattajina on nyt poliittinen toiminta rajoitettua. Jotakin ilkeätaista kostonhalua, lapualaishuliganismin jatkoa ovat esim. ne pommiaattentaatit, joita jatkuvasti tehdään vasemmistolaista lehdistöömme vastaan.

Niiden taholta, jotka eivät pidä sotasyyllisyyskysymyksen ratkaisua tarpeellisenä, väitetään, että eduskuntaa on painostettu torikokousten kautta. On ilmeinen tosiasia, että tämän kysymyksen esille tuloa ovat nuo torikokoukset jouduttaneet. Mutta kuten ed. Kilpi lähetekeskustelun lopussa mainitsi, ei tämä eduskunta vielä kukaan tunne, mitä on painostus. Edellinen eduskunta sen tunsikin. Tietävästi eivät nuo edellämäinittut pitäneet sitä painostuksena, koska se oli heidän käsityksensä ja pyrkimystensä mukaista.

Olisi tietenkin toivottavaa, että eduskunta ja hallitus hoitaisivat tehtävänsä uuden demokraattisen suuntauksen mukaisessa hengessä, niin ettei kansan tarvitsisi ruveta sitä kiirehtimään. Mutta kansa tuntee nyt oikeutensa ja käyttää sitä milloin sen vaatimuksia ei muuten täytetä. Toivokaamme, että vastedes saadaan asiat luisutamaan niin, että kansa voi luottaa eduskuntaan kokonaisuudessaan.

Kun sotasyyllisyyskysymys on perustuslakivaliokunnassa käsitelty, on herännyt kysymys siitä, kuuluuko sotasyyllisten rankaiseminen ollenkaan välirauhansopimuksen 13 artiklaan. Kaikki asiantuntijat, joita valiokunta on asiassa kuullut, ovat selittäneet, että Neuvostoliitolla on aina ollut sama tulkinta, että myös sotasyylliset, rauhaa vastaan rikkoneet, kuuluvat niihin rikollisiin, joita 13 artikla tarkoittaa. Se käy ilmi Moskovan deklaratiosta. Jo viime vuoden lopussa, kuten herra pääministeri selitti, katsottiin liittoutuneiden sotarikollisuuskomissiossa m. m. Hitler sotarikolliksi. Lontoon sopimukseen liittyvässä pöytäkirjassa selitetään jälleen, että sotarikoksia ovat myös rikokset rauhaa vastaan. Neuvostoliitto on joka tapauksessa alkuaankin tarkoittanut asian siten tulkittavaksi, koska Moskovan välirauhanteon pöy-

täkirjastakin ilmenee, että Suomelle ei riitä omien lakiansa mukainen tuomitseminen, vaan sen on alistuttava niihin määräyksiin, joita liittoutuneet valtiot ovat laatineet. Tämän vahvisti myös Englannin edustaja, joilta ulkoasiainkansankomissaari Molotov asiaa kysyi.

Useat valiokunnan jäsenet ovat suhtautuneet oikeudelliselta kannalta hyvin epäilevästi hallituksen esitykseen ja koko sotasyyllisyyskysymykseen. Onpa joukossa niitäkin, jotka mieluummin saattaisivat syyttävät henkilöt kansainvälisen oikeuden tuomittaviksi. Tämä olisi maallamme hyvin kohtalokasta. — Ei senvuoksi, että sotasyylliset silloin pääsisivät vähemmällä, sitä on turha odottaa, eivätkä sitä vakavissaan ajattele nekään, jotka tällaista puhuvat. — Mutta se osoittaisi, että meillä ei halutakaan asennoitua uudella tavalla menneeseen natsipolitiikkaan nähden. Se vaikeuttaisi asemaamme paljonkin. On omituista, että perustuslakivaliokunnan jäsen ed. von Born on sekä perustuslakivaliokunnassa että julkisuudessa esittänyt syytettäviltä itseltään tiedusteltavaksi, kummassa he mieluummin itse tahtoisivat tulla syytetyiksi, täällä vaiko kansainvälisessä tuomioistuimessa. Eiköhän voisi samalla tiedustella heiltä, minkälaisen tuomion he haluavat. Näyttää siltä, että komediaksi tätä asian käsittelyä haluttaisiin saada. On ymmärrettävää, että herrat Tanner y. m. halusivat tämän kautta saattaa maamme mahdollisimman vaikeaan asemaan. Siksi heidän kannattajansa tekevät kaikkensa asian vaikeuttamiseksi. Onpa eräs edustaja jossakin puheillaisuudessa isäntiään puolustellessaan lausunut, että Tanner menee mieluummin Berliiniin tai Moskovaan tuomittavaksi, kunhan vain täällä ei sitä varten lakia laadita, niinkuin ed. Kilpeläinen täälläkin esitti.

Asian oikeudellisen puolen selvittämiseksi pyysi perustuslakivaliokunta lausuntoa korkeimmalta oikeudelta. Vanha sananlasku sanoo, että laki on niinkuin se luetaan. Maamme korkeimmat lakien lukijat osaavat tietenkin tuoda taantumuksellisen käsityksensä tueksi juuri ne lainkohdat, jotka parhaiten osoittaisivat lain epäoikeudenmukaisuuden. Korkeimman oikeuden lausunnossa tuodaan esille „periaate, ettei rikoslakia saa säätää taannehtivasti,” ja lainkohta hallitusmuodon 60 §:ssä, jossa on

„kielletty asettamasta satunnaista tuomioistuinta.”

Tämä merkitsisi, että eduskunta olisi hyväksynyt välirauhansopimuksen perustulain vastaisesti. Välirauhansopimus muutti monessa muussakin suhteessa maassamme vallinneita oikeuskäsityksiä, joten maamme lait on saatava tässäkin kohdassa sopusointuun välirauhan sopimuksen kanssa, joka on myös meille laki, ellei sitten tahdota sanoa irti sopimusta, kuten ed. Wiik perustuslakivaliokunnan istunnossa huomautti.

Tuomari Kaira, jolta myös pyydettiin lausuntoa asian oikeudellisen puolen selvittelyjä varten, on selvästi osoittanut sotasyyllisten kuuluvan sotarikollisiin, vaikka hänkin päätyy siihen, että 13 artikla ei ehkä koske niitä. Hänen johtopäätöksensä on ilmeisessä ristiriidassa hänen perustelujensa kanssa. Hän käsittelee asiaa jo historiallisena ilmiönä, mutta nykyisen sodan syyllisten kysymystä liittoutuneitten Lontoon sopimuksen pohjalta. Suurimmiksi sotarikollisiksi määrätään siinä henkilöt, jotka toimien akselivaltojen intressissä — ei siis tarvitse olla akselivaltoihin kuuluva — ovat tehneet m. m. seuraavat rikokset, joista he ovat henkilökohtaisesti vastuussa: Rikokset rauhaa vastaan, nimittäin hyökkäyssodan tai kansainvälisten sopimusten välipuheiden tai vakuutuksen vastaisen sodan suunnittelu, valmisteleminen, alkaminen tai käyminen, taikka myös osallistuminen yhteiseen suunnitelmaan tai salaliittoon, minkä hyvänsä edellämainitun teon toteuttamiseksi.

Tässä on siis selvästi säädetty henkilökohtainen vastuu niille henkilöille, jotka ovat syyllistyneet hyökkäyssodan tai kansainvälisen velvoituksen vastaisen sodan alkamiseen tai käymiseen. Sen toteaa prof. Kairakin ja huomauttaa samalla, että liittoutuneiden valtojen 8/8 1945 tehtyyn sotatuomioistuinten sopimukseen on otettu määräys, jonka mukaan n. s. sotasyylliset ovat henkilökohtaisesti vastuussa ja rangaistaan.

On omituista, että perustuslakivaliokunta hankkiessaan varmuutta siihen, kuuluko sotasyyllisten tuomitseminen välirauhansopimuksen 13 artiklaan, pyytää lausuntoa korkeimmalta oikeudelta ja professori Kairalta. Voiko korkein oikeus antaa vastauksen liittoutuneiden puolesta? Valiokunta kuuli asiantuntijana myös herra pääministeriä. Hän antoi tarkan ja varman tiedon

asiasta, jonka mukaan tulkinta on ollut vain suomalaisten oma tulkinta. Jos pääministerin selitys ei riittänyt, olisi asiaa pitänyt tiedustella liittoutuneiden valvontakomissiolta.

Asian käsittelylle olisi ollut hyödyksi, jos perustuslakivaliokunta ei olisi hankkinut kirjallisia lausuntoja, jotka liitettiin mietintöön, niin yksipuolisesti kuin se on tehnyt. Pääministeri, oikeuskansleri ja oikeusministeri, joiden lausunnot olivat yhtäpitävästi asian käsittelylle myönteiset, antoivat lausuntonsa suullisesti. Niistä ei ole mitään mietinnössä. Samoin puuttuvat siitä kaikki ne asiakirjat, jotka olivat valiokunnan käytettävänä ja joista useimmat todistivat toista kuin valiokunnan saamat kirjalliset asiantuntijalausunnot.

Asian juridisen puolen selvittämiseksi koskettelen vielä tuomari Jacksonin raporttia. Hänet on Yhdysvaltain presidentti määrännyt USA:n pääedustajana huolehtimaan akselin pääsotasyyllisten edesvastuuseen asettamisesta. Hän jaoittelee suurimmat sotarikollisuustapaukset eri ryhmiin ja huomauttaa, että „tunnettujen rikosten määrä tulee olemaan huomattavasti suurempi kuin syytteiden luku, koska useinkaan ei voida rikoksentehtijää saada selville”. „Sen tähden” hän sanoo, „on erikoisen tärkeätä asettaa syytteeseen korkeat virkamiehet, joista tällainen rikollinen poliitikko on lähtöisin, sillä vain täten moni bruttaali teko voi tulla hyvitettyksi”. Hän huomauttaa myös, että „vanhentuneita opinkappaleita, kuten valtion päämiehen immunitettia oikeudellisesta vastuunalaisuudesta, ei voida hyväksyä puolustuksena. Se on jäännös opista kuninkaiden taivaallisista oikeuksista. Me emme hyväksy sitä”, sanoo hän, „että laillinen edesvastuu on pienin siellä missä valta on suurin.”

Edelleen tuomari Jackson selittää, että henkilöt, joihin syytökset toisten valtioiden alueelle hyökkäämisestä tai sopimustenvastaisten sotien valmistamisesta ja aloittamisesta kohdistuvat, tullaan määrittelemään sen vastuunalaisuussäännön mukaan, joka on yhteinen kaikille oikeudellisille menetelmille ja jonka mukaan he ovat vastuussa jokaisesta suoritetusta rikoksesta. Hän viittaa tässä Moskovan deklaratioon, jossa se määritellään „yhtä mieltä oleva osallinen”. Lopuksi hän toteaa, että „USA:n täten omaksuma juridinen pohja on näin

ollen sangen yksinkertainen". USA:ssa on siis löydetty asian juridinen pohja etsimättä sitä vanhoista lakipykälistä.

Tämä riittääkään asian juridisesta puolesta. Sen poliittinen puoli on sittenkin mielestäni tärkein ja sen olen perustellut puheeni alkuosassa.

Sotasyyllisyyskysymyksestä keskusteltaessa on sekä täällä täysi-istunnossa että perustuslakivaliokunnassa mainittu usein käsite „sijaiskärsijät”. Ne, jotka eivät tahtoisivat sotasyyllisten tuomitsemista, tahtovat nyt jo ennakkolta vakuuttaa heille, että vaikka teidät tuomitaankin, syyttömiä olette sittenkin. Ehkäpä ne, jotka näin puhuvat, tuntevat oman syyllisyytensä noiden asioiden kulkuun eivätkä voi toista „kivellä heittää”. Mutta on sekä väärin, että turmiollista luoda sellainen kuva, kuin kansamme tai sen eduskunta vasten tahtoaan hyväksyisi sotasyyllisten tuomitsemisen. Totta on, että Suomen liittymiseen sotaan ovat syyllisiä myös ne maamme suurkapitalistit sekä natsipropagandan harjoittajat aikaisemmalta ajalta, jotka luokkaetujaan silmälläpitäen toivoivat Karjalan yhdistämistä Suomeen ja sen vuoksi rohkaisivat, ehkäpä kehoittivatkin vallanpitäjiä sotaan. Mutta vastuu on sittenkin valtioelämämme johtajilla. Ei tämä ole mikään „summittainen pikauhrin etsiminen”, joksi se tahtotaan osoittaa. Onhan selvää, että jokainen, ken vastuunalaisen tehtävän itselleen ottaa, vastatkoon myös sen seurauksista. Kun meitä kommunisteja aikoinaan tuomittiin korkeisiin rangaistuksiin senvuoksi, että meidän katsottiin toimineen vastuunalaisilla paikoilla, emme me yrittäneet työntää syytä toisten niskoille, emmekä laajentaa tuomittavien määrää, niinkuin nyt tahtotaan tehdä.

On ymmärrettävää, että ne, jotka itse ovat samaa politiikkaa vahvasti kannattaneet ja natsilaisuuden voittoa toivoneet, ovat itse kohdaltaan vaikeassa asemassa. Mutta jos he nyt tahtovat toimia kansan ja maamme edun mukaisesti, täytyy heidän myöntää, että sotaan syyllisten rikos on rangaistava ja että siitä on rangaistava juuri eniten vastuussa olleita. Yksilölliset tunteet ja ystävyys-suhteet eivät saa määrätä silloin, kun on kysymys koko kansalle näin ratkaisevasta asiasta.

Tuntuu enemmän kuin kummalliselta, että niiden taholta, jotka ovat eniten vas-

tustaneet sotasyyllisten tuomitsemista, on tahtottu laajentaa mahdollisimman suureksi tuomittavien lukumäärä. Sitä ei voi ymmärtää muuksi kuin siksi, että sillä tahtotaan suojella pääsyyllisiä, joiden vapaana säilymistä pidetään paljon tarpeellisempana kuin monien muiden. Heidän puolestaan oltaisiin valmiit uhraamaan useimpien henkilöiden vapaus. Tannerille uskollisten sosialidemokraattien taholta tehty aloite on niin räikeästi tähän tähtäävä ja liian näkyvästi asian käsittelyn vaikeuttamiseksi esitetty, että se ei ole voinut voittaa puolelleen ollenkaan vakavaa suhtautumista. Se on jäänyt omaan arvoonsa. On huomattava, että ne sosialidemokraatit, jotka aloitetta perustuslakivaliokunnassa kannattivat, äänestivät kuitenkin sitä koskevan suppeimman muodon puolesta, jollaisena se on hallituksen esityksessä ja jota valiokunnan enemmistö ei hyväksynyt.

Iltasanomat m. m. kirjoittaa tästä aloitteesta: „Mikä tarkoitus lieneekin, on sanottava, että siihen pyritään keinoilla, jotka eivät vastaa suomalaista käsitystä suorasta pelistä ja jotka ovat vaarallisiaakin ei ainoastaan tavallisen kansan käsitteiden hämärtäjinä, vaan oman moraalisen pohjan alta kaivajina maailman silmissä. Ehdotuksen takana on jotakin omituista epäsuoruutta, joka ei vaikuta sympaatiselta niihinkään, jotka sotasyyllisyysasiassa edustavat samantyyppisiä kielteistä kantaa kuin aloitteentekijätkin.”

Perustuslakivaliokunnan enemmistö on tässä asiassa tullut samaan tulokseen kuin oli hallituksen aikaisempi päätös toden, että hallituksen eduskunnalle antaman esityksen 1 §:n sananmuoto supistaisi syytetävien määrää liiaksi. Se onkin varmasti asiallinen muoto ja vastaa myös asiantuntijoiden mielestä välirauhan sopimuksen 13 artiklan vaatimusta.

Minkälainen sitten tulisi olemaan tuomio, joka sotasyyllisille määrätään? Perustuslakivaliokunnassa on tahtottu saada tuomion määrä mahdollisimman pieneksi ja laatu lieväksi. Ehdottaessaan sotasyyllisille etukädessä vankeutta ed. von Born perusteli ehdotustaan sillä, että „kuritushuonetuomio määrätään vain häpeällisistä rikoksista”. Työläiset, joita koko Suomen itsenäisyyden ajan on tuomittu taantumuksellista valtiojärjestelmää vastustavan toimintansa vuoksi, on useimmissa tapauksissa tuomittu kuri-

tushuoneeseen. Ed. von Born tahtoo siis vielä nytkin osoittaa heidän tekonsa häpeällisiksi. Asian selittämiseksi hän sanoi, että he ovat tehneet tekonsa „rikollisista syistä” ja siitä laki säättää kuritushuonetta. Kommunistisen puolueen toiminta on ollut aina samoille periaatteille perustuvaa. Aikaisemmin se on ollut pakoitettu toimimaan vailla lain suojaa, mutta nyt valtiollisen suuntauksen muututtua se on saanut lain turvan. Sen toimintaan osallistuneet eivät ole tehneet tekojaan rikollisista syistä. Onhan nyt todettu, että heidän ajamansa politiikka on ollut oikeaa. Vai tahtooko ed. von Born väittää sen toimintaa edelleenkin rikolliseksi. Yhtä vähän ovat kuutoset, jotka eduskunnassa nostivat äänensä sotaa vastaan, tehneet tuon rikollisista syistä, ja hekin saivat kuritushuonetuomiota.

Pitäisi muistaa sitä, mitä asiasta on täällä jo varoituksena lausuttu, että asiasta ei saa tehdä farssia tai komediaa. Siksi se kuitenkin muodostuu, jos tuomiot jo laissa säädetään kovin alhaisiksi. Hallituksen ehdotus on suhteellisen lievä siihen nähden, miten muissa maissa tuomioita langetetaan. Siinä ei määrätä ensinkään kansalaisluottamuksen menetystäkään ja oikeudenmukaista olisi, että olisi määrätty tuomitut menettämään myös omaisuutensa joko osittain tai kokonaan sodan taloudellisten tappioiden korvaamiseksi. Sitä vaatii myös kansan oikeustajunta. „Sotavelat sotasyölysten ja sodasta hyötynneiden korvattaviksi” on kansan omaksuma tunnus. Sitä vaativat minunkin valitsijani.

Koska ryhmämme on jättänyt eduskunnalle asiaa koskevan aloitteen, en ryhtynyt perustuslakivaliokunnassa tekemään sitä tarkoittavaa muutosehdotusta hallituksen esitykseen tai kannattamaan ed. Wiikin ehdotusta. Muissa maissa on tuomioihin yhdistetty omaisuuden menetys. M. m. Ranskassa — Helsingin Sanomien julkaiseman tiedon mukaan — on 22,137 henkilöltä riistetty kunnia ja takavarikoitu omaisuus. Aivan oikein on ed. Wiik aloitteensa perusteluissa tästä asiasta lausunut: „Aikana, jolloin kansamme suuri enemmistö on sotien johdosta menettänyt suuren osan omaisuudestaan, tuntuu oikealta, että sotaan syylliset itsekin menettävät omaisuutensa kokonaan tai ainakin osaksi.”

Kansan muistissa on vielä lapualaisaika ja oikeusistuinten suhtautuminen lapualais-

ten lainvastaisiin tekoihin, sikäli kuin heitä oikeuden tuomittaviksi vietiin. Heidän tuomitsemisensa oli useimmin näennäistä ja tuomion saaneilla oli vankiloissa aivan erikoisasema. Kansalla on syytä pelätä, että tämäkin oikeudenkäynti muodostuu samantapaiseksi. Nyt on tosin välirauhansopimus tukemassa kansan ajatusta. Mutta laki tulee armahdusoikeuden ja valtiollisten vankeiden erikoisoikeuksien vuoksi jo niin paljon lievitystä antavaksi, että jos tuomion määrä tulee kovin alhaiseksi, vaikuttaa koko laki näennäiseltä ja näyttää siltä, että tahdotaan vain saada asia pois päiväjärjestyksestä, mutta ei todella ratkaisuu.

Paitsi niiden harvojen tuomioita, joita nyt esillä oleva laki koskee, odottaa kansamme selvyttä Pohjolan tuhoihin ja muihin sodan yhteydessä oleviin rikoksiin syyllistyneiden tuomitsemisessa. Niitä varuten ei tarvita erikoislakia, mutta ehkä oikeuselinten uudistamista. Toivottavasti sotasyölysyyskysymyksen ratkeaminen ratkaisee pulmia muussakin sotaselvittelyssä.

Ed. Paasivuori: Herra puhemies! Hallituksen lakiesityksen sotaan syyllisten rankaisemisesta yhteydessä on perustuslakivaliokunta käsitellyt nimelläni kulkevan kaikkiaan 24 sosialidemokraattiseen ryhmään kuuluvan kansanedustajan allekirjoittaman samaa asiaa koskevan lakialoitteen ja ehdottaa sen hylättäväksi. Tämä aloitteemme on herättänyt poikkeuksellista huomiota ei ainoastaan omassa maassamme, vaan maan rajojen ulkopuolellakin, johtuen nykyisestä sisä- ja ulkopoliittisesta tilanteesta ja siitä arkaluontoisesta asiasta, jota käsitellään. Kritiikki on sanomalehdistössä yleensä ollut verrattain ankaraa ja aloitetamme on kieltäydytty ymmärtämästä. Se on leimattu poikasten yltiöpäiseksi tempaukseksi vakavassa asiassa ja valitettu, että vanhemmat, vakavat ryhmämme jäsenet ovat suostuneet ottamaan siihen osaa. Sen yhteydessä on puhuttu myös paljon muun ohella huonosta pillasta. Saa sen vaikutelman, että näissä arvosteluissa ja hyökkäyksissä on paljon huonon omantunnon tuntua. Aloitteemme ei suinkaan ole mikään pila eikä mitään temppuilua, se on vakavan harkinnan tulos. Ei ole mikään sattuma, että aloitteemme takana on paljon ryhmämme vanhempaa jäsenistöä, se on heijastusta työväenpiireissä yleensä vallitse-

vista mielialoista. Meitä voidaan syyttää kovakouraisuudesta, mutta ei leikittelystä vakavassa asiassa.

Me olemme tällä aloitteellamme tahtoneet korostaa käsitystämme, että molemmat sotamme, joita olemme joutuneet käymään, kuuluvat kiinteästi yhteen, huolimatta välillä olleesta Moskovan rauhasta. Ne tunnelmat ja käsitykset ja maassa vallinnut mieliala, jotka talvisodan jälkeen muodostivat yleisen mielipiteen Suomessa, ja ne meille onnettomat olosuhteet, jotka kiihtyvä maailman sota kohdallamme elettäväksemme aiheutti, johtivat välttämättömyydellä, jolle emme mitään mahtaneet, tasan vuosi sitten päättäneeseen toiseen sotaamme. Tämän käsityksen tueksi voisi esittää lukuisasti mitä arvovaltaisimmilta, vielä nykyisinkin arvovaltaisilta tahoilta annettuja lausuntoja, vaikka useimmat niiden antajista poliittisista tarkoituksenmukaisuussyistä haluavat niistä vaieta. He ovat kohdistaneet polemiihin sotaan joutumisestamme ja sen jatkumisesta osaa niitä henkilöitä vastaan, jotka vastuunalaisella paikalla ollen ovat joutuneet selvittämään maattamme niistä katastrofaalisista vaikeuksista, joihin maailmansota maamme saattoi, unohtaen kivittäessään muita, että useat — niistäkin, jotka kivittävät —, sodan aikana kärkipaikoilla olleet poliitikkomme istuvat herkästi särkyvässä lasikaapissa. Tämä menettely on kansamme oikeustajua vastaan.

Tämä kansa tietää, että olosuhteet suursodan koettelemuksista selviytyäksemme olisivat olleet toiset, jos ne kansallismieliset ja chauvinistiset piirit, jotka melkein koko itsenäisyytemme ajan, mutta varsinkin 1930-luvulla, ovat pyrkineet ja myös päässeet vaikuttamaan maamme politiikkaan onnettomaan suuntaan, jos ne piirit, samat, jotka järjestivät Lapuan liikkeen, järjestivät kommunistivainot ja sosialidemokratien vainot ja painoivat maan maltillisen porvariston polvilleen, terrorisoiden koko yhteiskuntaa, jos näiden piirien toiminta olisi voitu estää. Sitä emme pystyneet tekemään. Kansan oikeudentaju vaatii, jos takautuvaan lainsäädäntöön kerran mennään, juuri heidän tutkimistaan ja tuomitsemistaan. Senvuoksi juuri syytettyjen piiriä pitäisi laajentaa.

Tämän aloitteemme johdosta käydyissä keskusteluissa on meille ohimennen, mutta riittävän selvästi sanottu, että sisäpoliitti-

nen puhdistus on erikseen, sitä ei ole liitettävä tähän. Ei tosin ole sanottu, milloin se tulee ja miten se tulee. Me tiesimme tämän aloitetta kirjoittaessamme. Olihan siitä maininta kolmen suuren puolueen ohjelmajulistuksessa ja arvaamme myös suunnilleen, miten se tulee tapahtumaan. Alkavat uudet torikokoukset — minä huomautan, että viime viikkoinahan niitä ei ole ollut, nehän eivät ole syntyneet spontaanisesti — ja jokainen henkilö, jolla on ryhtiä asettua sellaista demokraattista diktatuuria ja mielivaltaa vastaan, josta viime kuukausina olemme kokeneet oivia näyhteitä, leimataan fascistiksi tai epädemokraattiseksi ja epäisänmaalliseksi fascistien kätyriksi ja vaiennetaan. Huomautan, ettei niistäkään maan sodanaikaisista johtomiehistä, jotka SKDL:n taholta on sotasyylisiksi leimattu, yksikään ollut fascisti, vaikka heidät on siksi merkitty, etupäässä koska he suoraselkäisinä miehinä ovat SKDL:lle sisäpoliittisesti epämieluisia ja koska he joutuivat ohjaamaan valtiolai-vaamme sodan myrskyistä, valitettavasti Neuvostoliittoa vastaan. Meidän aloitteemme pohjalla olisi sisäpoliittinen puhdistus hoidettavissa, niin että asia saataisiin kerta kaikkiaan pois päiväjärjestyksestä. Me emme voi hyväksyä sitä, että yksi puolue näinä kohtalokkaina aikoina voi sodan onnettomuuteen johtaneita ja sitä edeltäneitä poliittisia erehdyksiä jatkuvasti tapeetilla pitäen suorittaa poliittisia etulaskelmia sisäpoliittisella alalla. Me emme halua maamme uutta Lapuan liikettä, ei myöskään vasemmalta.

Kun lopuksi vielä mainitsen, että aloitteemme yhtenä pyrkimyksenä on ollut saada lakiin eräitä mielestämme oleellisia parannuksia, joita perustuslakivaliokunta jonkin verran onkin ottanut huomioon, liehen tyydyttävästi selvittänyt, miksi me näin arkaluontoisessa tilanteessa olemme vakavan harkinnan jälkeen tehneet aloitteemme. Leikkiä se ei ole. Leikkiä ei myöskään ole opportunistiperiaatteen mukainen muutos. Eikä leikkiä ole ollut sekään, että yksi eduskunnan suurimmista puolueista on käyttänyt pitkän aikaa arkaluontoista ulko- ja sisäpoliittista tilannetta hyväkseen spekuloiden niiden avulla. Selaiselle täytyy tulla loppu.

Me olemme hävinneet sodan ja välirauhahan sopimuksen täyttämisestä ei olla eri

mieltä, mutta sisäpoliittinen rauhoittuminen on myös aikaansaattava. Senvuoksi ehdotan, että käsittelyn pohjaksi otettaisiin mietintöön liitettyyn VI vastalauseeseen sisältyvä muunnos hallituksen ehdotuksesta. (Ed. Räisänen: Se on sellainen konventtipuhe).

Ed. Kujala: Herra puhemies! Hallitus on antanut eduskunnalle esityksen laiksi sotaan syyllisten rankaisemiseksi. Esitystään hallitus perustelee sillä, että Suomi on 19 päivänä syyskuuta 1944 tehdyn väli-
rauhan sopimuksen 13 artiklan mukaan sitoutunut yhteistoimintaan liittoutuneiden valtojen kanssa sotarikoksista syytettävien henkilöiden pidättämiseksi ja tuomitsemiseksi. Kaikissa piireissä on myönnetty, että sota, jonka akselivallat aloittivat, oli rikos. Julmuudet, joita sodan aikana ja sen tehostamiseksi on harjoitettu akselivaltujen ja heidän liittolaistensa sotajoukkojen valtaamilla alueilla, vasallivaltioissa ja itsessään akselivalloissa, ovat nostaneet koko ihmiskunnan tätä rikosta vastaan. Perustuslakivaliokunnalla oli varsin arvovaltaisista lähteistä saatuja aineistoja käytettävänä, joissa paljastettiin niitä julmuuksia, joita fascistit ja heidän liittolaisensa sodan aikana harjoittivat. Perustuslakivaliokunnassakin myönnettiin, että kaikki tuo on ollut rikollista, oltiin yksimielisiä siitä, että sotilaita ja upseerit, jotka julmuuksia ovat harjoittaneet, ovat tehneet rikoksen. Siitäkin oltiin yksimielisiä, että ne akselivaltujen johtavat poliitikot olivat syypäitä sodan aloittamiseen, jonka tehostamiseksi noita julmuuksia harjoitettiin, ja että ne ovat syylistyneet rangaistaviin tekoihin. Mutta kun tuli kysymyksen nämä suomalaiset poliitikot, jotka toiminnallaan aiheuttivat Suomen liittymisen tuohon raakalaisjoukkoon, niin esiintyikin käsitys kuin he eivät enää olisi-
kaan tehneet mitään rikosta. Alkeellisinkin moraali edellyttää kuitenkin, että se, joka rikolliseen liittyy ja tukee hänen toimintaansa, on myös rikollinen.

Tämän kysymyksen käsittely perustuslakivaliokunnassa sekä käsittelyn tulos osoittavat, että meillä vieläkin ajatellaan samaan tapaan kuin sodan aikana, jolloin maamme oli fascistisessä rintamassa. Ensinnäkin se näkyy niistä muutoksista, jotka perustuslakivaliokunnassa on tehty äänestuksen jälkeen tämän lain 1 §:ään. Kun

hallituksen lakiehdotuksen 1 §:n 1 momentissa oli m. m. sanonta, että jotka ratkaisevalla tavalla ovat vaikuttaneet Suomen liittymiseen sotaan j. n. e., niin perustuslakivaliokunnassa „liittymiseen” sanan tilalle on tullut sana „joutuminen”. Jokaiselle on selvää, että suomalaiset poliitikot liittyvät Suomen saksalaiseen sotarintamaan. Saksalaiset joukkothan tulivat Suomeen jo vuonna 1940 syyskuulla, ja on selviö, etteivät he tulleet tänne ilman sopimusta. Sen todistaa myöskin se valhe, jota silloin viralliselta taholta esitettiin, että saksalaiset joukot olisivat kauttakulkumatkalla Norjaan, vaikka ne sijoitettiin Pohjois-Suomeen lähelle itärajaa. Liittymistä oli myöskin se, että Suomi allekirjoitti vuonna 1941 kominternin vastaisen sopimuksen, joka oli se moraalinen asiakirja, joka yhdisti koko akselirintaman. Samasta momentista on myöskin pyyhitty pois sanat „Saksan rinnalla”. Näiden sanojen poistamisesta sanotaan valiokunnan mietinnössä, että ne sanat osittain ovat harhauttavat. Ketä nuo sanat olisivat harhauttaneet, sitä on vaikea käsittää. Kyllä kai liittoutuneet valtat ovat selvillä siitä, millä puolella rintamaa Suomi kävi sotaa. Tämä vain osoittaa, että täällä vieläkin elää sodanaikainen henki, jonka mukaan Suomi kävi omaa sotaa. Tämänlaatuiset hämäännysyritykset vain saattavat meidät naurunalaisiksi, sillä eihän ole odotettavissa, että näillä tempuilla voisimme pettää liittoutuneita valtoja. Suomi on väli-
rauhan sopimuksessa tehnyt sitoumuksen siirtymisestä fascistisesta rintamasta demokraattiseen rintamaan. Sotasyyllisyyskysymyksen ratkaisu on tilintekoa entisen taantumuksellisen suunnan ja uuden demokraattisen suunnan välillä. Suomi on velvollinen mainitun tilityksen tekemään olakseen kelvollinen demokraattisten maiden joukkoon. Perustuslakivaliokunnan enemmistön hyväksymä mietinnön perustelu asettaa kuitenkin maamme tässä suhteessa omi-
tukseen valoon. Mietinnön perusteluiden joissakin kohdissa selvitetään, ettei ole lainkaan varmaa, velvoittavako liittoutuneiden valtojen päätökset Suomea rankaisemaan sotasyyllisiä, ja toisessa kohdassa valiokunnan perusteluissa taas ehdotetaan sotasyyllisyyslaki hyväksyttäväksi huomioonottamalla ulkopoliittiset näkökohdat. Edellä esitetty soutaminen ja huopaaminen ei suinkaan anna vakavaa kuvaa maamme politi-

kan muuttumisessa, ja lieene vähintään kyseenalaista, hyväksyvätkö liittoutuneet valtatämääntapaista tulkintaa lainkaan.

Kun valiokunnan mietinnössä mainitaan myöskin kansainvälisen sotatuomioistuimen peruskirja ja selvitetään sen sisältöä vajavaisella ja omalaatuisella tavalla, niin lieene syytä lainata siitä kohta, joka on mainittu sopimuskirjan 6 artiklassa ja jossa sanotaan m. m., että tulee olla valta tutkia ja rangaista niitä henkilöitä, jotka toiminnallaan Euroopan akselivaltujen intresseissä j. n. e. Kyllä kai se on sentään selviö, että suomalaiset johtavat poliitikot toimivat saksalaisten kanssa samoissa intresseissä. Onhan sen Hitler ilmoittanut puheessaan saksalaisten hyökkäyksen alkaessa Neuvostoliittoon.

Valiokunta on ottanut liitteenä tämän haparoivan mietinnön tueksi m. m. korkeimman oikeuden kielteisen lausunnon. Tunnettua kuitenkin on, millä tavalla korkein oikeus jo sodan aikana suhtautui m. m. niihin kuolemantuomioihin, joita tässä maassa annettiin sodan vastustajille. Selaiselta laitokselta ei voi toisenlaista lausuntoa odottaakaan. Tämän seikan tuntee tämä eduskunta varsin hyvin. Kysymyksessä oleva lausunto edustaa myös sodan aikaista taantumuksellista ajattelua eikä sillä nykyoloissa enää ole vakuuttavaa vaikutusta.

Valiokunnan mietinnön perusteluissa alleviivataan myöskin lain taannehtivaa vaikutusta. Siihen on kuitenkin huomautettava, että kaikki ne sotasyylisyyttä käsittelevät kansainväliset sopimukset, joita liittoutuneet vallat ovat tehneet, ovat taannehtivia. Kun Italian ja Saksan fascistit lähtivät sotaretkelle, ei liittoutuneiden valtojen kansainvälisiä sopimuksia ollut olemassa heidän johtavien politiikkojensa rankaisemiseksi. Jos taannehtivaisuus olisi ollut esteenä, niin ei ketään fascistia sodan aloittajana voitaisi rangaista. Nyt ovat mainitut kansainväliset sopimukset olemassa ja koko sivistynyt maailma hyväksyy sen toiminnan, jota niiden perusteella harjoitetaan, ja ne sopimukset velvoittavat myöskin Suomea. Toivottavasti eduskunta tekee näihin valiokunnan perusteluihin sellaiset muutokset, että liittoutuneet vallat tulevat vakuuttuneiksi siitä, että me vakavasti pyrimme selviytymään siitä taantumuksesta, johon olimme sidotut fascistisen Saksan rin-

nalla. Ellei sillä taholla saada maassamme sellaista vakuutusta, niin siitä saattaa olla maallemme vakavia haittoja.

Myöskin sisäpoliittisesti on tämä kysymys sellainen, että sen pikainen ratkaisu on välttämätön. Sen rikollisen politiikan harjoittaminen, mikä liitti maamme saksalaiseen sotaseikkailuun, ei ole suinkaan samantekevää Suomen kansalle. Tästä kysymyksestä ovat useat kansalaiskokoukset esittäneet vaatimuksensa, jotka ovat olleet oikeutettuja. Se taloudellinen hätä, missä nyt olemme, on tämän rikollisen politiikan seurausta. Pohjois-Suomen surulliset rauniot ovat myöskin saman rikoksen seuraamuksia. Maan parhainta voimaa, nuoria miehiä tuhoutui kymmeniä tuhansia. Tätä kohtaa arvostellessa on erityisesti huomioitava ne poliitikot, jotka ovat estäneet rauhan neikaansaamista. Suomella oli suuria mahdollisuuksia irtautua sodasta jo vuoden 1944 alkupuolella. Mutta näitä mahdollisuuksia ei käytetty. Se, että niitä ei käytetty, vaati Suomen armeijalta suuria kärsimyksiä ja paljon uhreja. Kansamme saa miespolven ajan kärsiä sen rikollisen politiikan seuraus- ja kostonhalua, jos sen politiikan kannattajia nyt vaaditaan edesvastuuseen. Kun kokoomuksen taholta esitettiin vanhaa oikeustaistelua, niin on huomautettava, että niin monta kertaa kuin Suomen kansa onkin oikeustaistelua käynyt, ei siinä taistelussa koskaan ole ollut mukana kokoomuspuoluetta. Kun tsaarin santarmit polkivat Suomen kansan oikeuksia, oli kokoomus tai silloinen suomettarelainen puolue sen liittolainen; kun lapualaisuus jälleen hyökkäsi perustuslaillisten oikeuksiemme kimppuun, liittoutui kokoomuspuolue siihen empimättä, ja nyt kun on tilinteko saksalaisen Gestapon aikuisista teoista, niin sillä taholla pyritään jälleen levittämään unhoituksen huntua niiden raakuuksien päälle, mitä tällöin on harjoitettu.

Mitä tulee sitten ed. Kilpeläisen lausuntoon, niin täytyy muistaa nyt, kun on tilinteko menneen saksalaissuuntauksen aikaisen taantumuksen ja uuden vapaamman suuntauksen välillä, että ed. Kilpeläinen soitteli ensiviulua saksalaissuuntauksen aikuisessa Suomen yleisradion propagandaorkesterissa eikä hän tajua, että tämä aika vaatii viulun uudelleen virittämistä ja siksi hän soittaa sitä vanhaa fanfaaria, jonka muoti-

aika päättyi jo viime vuoden syyskuun 19 päivänä. (Keskeittä: Voi, voi!).

Ed. Österholm: Herr talman! I tidigare skeden av sakens behandling har jag haft tillfälle att ge uttryck åt min uppfattning i denna viktiga sak. Det föreligger nu ingen anledning att dröja vid de principiella betänkligheter, som inställer sig vid bedömandet av denna lagstiftning. Nu är det däremot skäl att understryka vikten av att behandlingen av det föreliggande lagförslaget så snart som möjligt slutförs och att ett positivt avgörande kommer till stånd. Detta är ett uppenbart statsintresse, vars förpliktande innebörd riksdagens medlemmar antligen bör vara på det klara med. Den diskussion, som har försiggått här i dag, visar tyvärr, att detta trots all upplysningsverksamhet från regeringens sida inte på alla håll är fallet. Denna för landet vittbärande sak är minst av allt ägnad för kaserande och raljerande betraktelser. För mig har det hela tiden stått klart, att denna sak ur inga synpunkter är betjänt av dröjsmål. Allra minst gagnar det landet, vars fördel uppenbart hade fordrat, att ärendet redan för länge sedan hade varit slutbehandlat.

Jag kan i allt väsentligt omfatta lagförslaget sådant det föreligger i grundlagsutskottets formulering.

Ed. Lampinen: Herra puhemies! Hallitus on jättänyt eduskunnan käsiteltäväksi lakiehdotuksen sotarikollisten tuomitsemiseksi välirauhan 13 artiklan määräysten mukaisesti, mistä esityksestä perustuslakivaliokunta on nyt mietintönsä jättänyt eduskunnan lähete keskustelua varten suurelle valiokunnalle. Vastuunsa tunteva kansanedustaja, joka maansa perustuslakien alaisena on tilivelvollinen siitä, miten osallistuessaan lain syntymiseen on myötävaikuttanut, ei voi ilman muuta hyväksyä mitä tahansa esitystä, varsinkaan, jos hyväksymisellään tietoisesti vaikuttaa ristiriitaisen lain syntymiseen, joka loukkaa maan perustuslakeja ja yleistä oikeusturvaa. Edellämäinitun käsityskannan omaavana olen pakotettu esityksen nykyisessä vaiheessa tuomaan esille oman mielipiteeni suurelle valiokunnalle.

Sotarikollisten syytteenpano ja tuomitseminen on kaikille tämän eduskunnan

jäsenille ollut tiedossa, mikä nojautuu kansainvälisiin sopimuksiin, välirauhan 13 artiklan määräyksiin ja maamme omiin lakeihimme. Satoja kansallaisia on asetettu syytteen ja vangittu, ja niiden joukossa on ollut syyllisiä ja syyttömiäkin. Tuomioita on annettu ja monet jo paraillaan tuomioitaan kärsivät. En voi käsittää, miksi nyt perustuslakiemme vastaisesti on esitys eduskunnalle jätetty uuden lain aikaansaamiseksi. Meille on vakuutettu hallituksen taholta aikaisemmin, m. m. hallituksen ohjelmapuheessa, että kyseessä olevien henkilöiden tuomitseminen tulee tapahtumaan maan voimassa olevien lakien mukaisesti. Samoin se julkituotiin kolmen suurimman puolueen sopimuksessa. Nyt sanotaan, että asiaan on liittynyt uusi vaihe ja että sotasyyllisetkin on asetettava samaan asemaan sotarikollisten kanssa ja siksi on laki saatava aikaan. Ellei niin tehdä, tulee kansainvälinen tuomioistuin asiaan puuttumaan.

Kutka sitten ovat sotasyyllisiä, on itsekullekin kysymysmerkki. Missä raja on, sitä minä en ainakaan tiedä. Viittä nimeä on täällä jo mainittu, ja eräs niistä nimistä, Tanner, jo useammankin kerran. Ken on seurannut raskaiden sotavuosiemme aikana (1939 ja 1944 välisen ajan,) eri vaiheita, niin täytyy ihmetellä, että ilman muuta voidaan esittää edeltä käsin ja jo tuomio langettaa ja ilman tutkimatta nimetä henkilöitä, jotka edellämäinnittuina vuosina kaikissa eri vaikeuksissa ja vaiheissa tekivät, mitä mahdollista oli, ja itseltään kaikki mukaavuudet kielsivät, kannustimenaan valtakunnan ja kansan vapaa tulevaisuus. Täällä eduskunnassa on viime aikoina, mutta jo ennenkin, mainittu aivan oikein rikokseksi fascistisen ja natsistisen valtiojärjestyksen maahamme tuontiyritykset ja julistettu niille tuomio. Niin on kansamme 90-prosenttisesti jo ennen sotiakin tehnyt, mutta ei ole tahdottu viime aikoina lausua sitä totuutta että samanaikaisesti kuin fascistista ja natsistista ajatusta esitettiin, on toisaalla äärimmäisyyssuunta tahtonut maahamme tuoda myöskin esiin mielestäni täysin edellisiin rinnastettavan valtiojärjestyksemme muutos mitä kansanvaltaisimpaan oikeusvaltioomme ja sitä salakähmäistä työtä on tehty uhmaten viimeisten vuosikymmenien aikana. Kysymys ei ole ollut hyvistä naapuruussuhteista muihin

maihin ja niiden kehittämisestä, vaan paljosta muusta. En voi olla kieltämättä itseltäni sitä sisäistä uskoani, että se on ollut suuresti rikollista toimintaa ja mainittu kaikki kolmea suuntaa ajavat ja sen innokkaimmat kannattajat ovat ainakin katsottavat yhtä suuriksi syyllisiksi kuin ne viisi nimeltä mainittua, jotka ed. Kuusinen täällä lakiesityksen ensimmäisessä käsittelyssä mainitsi. Edustajilla olisi syytä muistaa vanhan virren säkeistö syytetä tehdessään toisia kohtaan, mikä kuuluu: „Katso itse povehes, siellä on peili etehes”.

Valiokunnan esitys, mikä suuresti muuttuneena hallituksen esityksestä suureen valiokuntaan lähetetään, ei saa minua vakuutetuksi joutumasta syrjään totuudesta. Valiokunnan mietintö käsittelee asioita vuoden 1941 kesäkuusta alkaen, vaikka kaiken lähtökohtana on ollut, mikä ainakin minun täytyy totuuden nimessä mainita, 1939:n tapahtumat ja niihin liittyvät vaiheet. Ellei 1939:n tapahtumia olisi ollut, ei olisi ollut uskoni mukaan 1941:n ja senjälkeisiä tapahtumia (Eduskunnasta: Oikein!). Perustuslakivaliokunta ehdotuksessaan on siirtänyt myöskin syyteoikeuden oikeuskanslerilta valtioneuvostolle. Näin ollen on laki muuttunut poliittiseksi. Siksi en voi lakia pitää hyväksyttävänä esitetyssä muodossa.

Mitä sitten tulee valtakuntien välisten hyvien naapuruussuhteitten kehittämiseen, mistä useasti täällä eduskunnassa on mainittu, on se hoidettava mitä asiallisimmin ja tulisi sen tapahtua molemminpuolisesti. Mutta siitä huolimatta, että naapuruussuhde on luottamuksellinen ja hyvä, ei sen tarvitse merkitä sitä, että omiin oloihin sopimattomissakin suhteissa pidetään selvänä vieraita periaatteita, mitkä eivät omiin oloihimme sovellu. Kehittäköön kumpikin naapuri omaansa ja ottakoon se toiselta, mikä vaivatta sopii ja mitä kansan suuri enemmistö parhaaksi katsoo. Näinhän tapahtuu yksityiselämässikin naapuruussuhteiden hyvässä järjestyksessä ollen, ja olkoon aina voimakkaamman velvollisuutena heikompa tukea. Tämä on käsitykseni. Mitä pienen Suomen kansan jäsenten ja vallankin meidän kansanedustajien tulisi muistaa, on, että kansallamme on oma tehtävänsä, nimittäm sen maailman kansanvaltaisimman oikeusjärjestelmän säilyttämi-

nen ja kehittäminen, mitä ei tiettävästi ole maailman millään muulla kansalla. Muistakaamme Viaporin linnoituksen rakentajan sanoja: Jälkipolvi, seisoo omalla pohjalasi äläkä luota vieraaseen apuun.”

Saakoon tämä laki minkä muodon tahansa, on se aina oleva loukkaus sille oikeuskäsitykselle, mihin pohjoismainen vapaus ja oikeus nojautuu. Suurella valiokunnalla on toivottavasti riittävää harkintaa parhaimman oikeuden löytämiseen tämän erittäin vaikean asian ratkaisemiseksi. Muistakaamme Wibeliuksen sanat, ennenkuin perustuslakejamme muutamme, mitkä Stoolin sanoin lausuttuna kuuluvat: „Te voiton saatte, teillä on valta nyt, te mulle tehkää, mitä miellyttää, vaan laki ennen mua syntynyt, myös jälkeheni jää”.

Ed. Heiniö: Herra puhemies! — Kun eduskunnalle nyt on saapunut perustuslakivaliokunnan laaja lausunto hallituksen esityksestä laiksi sotaan syyllisten rankaisemisesta, on todettava, että valiokunta, tutustuttuaan perusteellisesti asian yksityiskohtiin on siinä tullut tulokseen, että meidän johtavissa asemissa olevat valtiomiehemme eivät ole tehneet itseään syypääksi voimassa olevien lakien rikkomiseen, eikä kansainvälisten sopimusten loukkaamiseen. Tämä toteamus on ollut odotettavissakin, kun tunnetaan ne henkilöt, jotka täällä eduskunnassa on mainittu sellaisissa johtavissa asemissa olleina miehinä, jotka nyt sotasyyllisinä olisi tuomittava. Tasavallan silloinen presidentti ja eräät ministerit ovat tunnustettavat henkilöiksi, jotka ovat olleet kansanvaltaisen valtiolämämme tukipylväitä, lakimiehiä, jotka hyvin tuntevat lait ja asetukset ja niiden velvoituksen, niiden suuren merkityksen lakipohjaisen elämän välttämättömyydestä demokraattisessa yhteiskunnassa. Ja vielä lisäksi, näitä miehiä on aina elähyttänyt syvä vakaumus länsimaisen oikeusjärjestyksen ja yhteiskuntamuodon arvosta.

Kun perustuslakivaliokunta ja sen mietintöön liittyvät asiantuntijalausunnat kyllin selvästi osoittavat kysymyksen oikeudellisen puolen, viittaen vain lyhyesti lausunnon siihen kohtaan, jossa mainitaan oikeusjärjestykseemme kuuluvaksi, ettei ketään voida tuomita rangaistukseen teosta, josta sen tekemisen aikana ei ollut rangaistusta säädetty ja myöskin lausuntoon, että laki-

esitykselle ei voida saada perustaa Lontoon konferenssin päätöksistä.

Kun hallituksen mielestä ilmeisesti ei olekaan syytä kiinnittää huomiota oikeusjärjestyksemme eikä erinäisiin tulkinnoihin kansainvälisistä perusteluista, vaan että kysymys liikkuu kokonaan poliittisella linjalla, jonka pääministerikin on tunnustanut, vaikuttaa siltä, kuin syytteeseen pantavilta tulisi näin ollen puuttumaan oikeusturva, mikä on todettava ei vaan tällä hetkellä, vaan vastaisuudessakin erittäin arveluttavaksi, koska laki ja oikeus ovat ainoat, joista pieni kansakunta ja sen yksilöt voivat etsiä turvaa.

Kun perustuslakivaliokunta painavista perusteluistaan huolimatta jättää oikeudellisen puolen sivuun ja panee pääpainon hallituksen tapaan poliittiselle puolelle asetuen kannattamaan hallituksen esitystä, on koko kysymyksen käsittely näin ollen siirtynyt poliittisille linjoille. Jos tarkastamme asiaa tässä mielessä, ei voi mielestäni sivuuttaa sitä tärkeätä näkökohtaa, että tällä lailla Suomen eduskunta hallituksineen välillisesti tunnustautuu sotasyylisiksi. On väheksytty tämän seikan merkitystä huomauttamalla, että sillä ei tarvitse olla kauas kantavaa vaikutusta ja toisaalta, ettei se lopuksi merkitse paljon, koska Suomi on hävinnyt sodan. On kuitenkin syytä painostaa, että pienellä kansalla ei ole aihetta hukata mitään argumentteja, joista asemamme nyt ja vastaisuudessa voi riippua.

Asiaa käsiteltäessä tietysti ei saa unohtaa monesti mainittua välirauhan 13 artiklaa. Sen mukaan on jo syytteeseen pantu joukko n.s. sotarikollisia, osa on pidätetty ja syyte heitä vastaan on avoinna, samoin kysymys, missä heitä vastaan syyte nostetaan. Saattaa kysyä, onko hallitus, kun kysymys sotasyylisistä on pakko ottaa esille, valinnut oikean tien vai eikö muuta menettelyä ollut käytettävissä. Viitataan monesti mainittuun artiklaan 13, jonka sanamuoto näkyy monelta unohtuneen. Artikla kuuluu: Suomi sitoutuu yhteistointaan liittoutuneiden valtojen kanssa sotarikoksista syytettävien henkilöiden pidättämiseksi ja tuomitsemiseksi. — Millä tavoin hallituksen menettely on 13 artiklan mukaista, saattaa kysyä, ainakin se saattaa olla ulkopoliittisesti erittäin vaarallista kuten edellä olen viitannut. Näistä

syistä en katso voivani olla mukana hyväksymässä hallituksen lakiesitystä. Lisäksi haluan sanoa, että viime eduskunnan jäsenenä olen monin muodoin voinut tutustua sodanaikaisiin tapauksiin, päätöksiin ja tekoihin, joita ei ole voitu osoittaa lainvastaisiksi ja rikollisiksi, joten nyt lain hyväksymisellä asettuisin suhteessa syyllisiksi nimettyihin ristiriitaan myös oikeuskäsitykseni kanssa ja sellaiseen tekoon ei voida kansanedustajaa velvoittaa.

Ed. Kilpeläinen: Vaikkakin herra pääministeri jo on ehtinyt poistua, olisin halunnut hänen puheenvuoronsa johdosta kunnioittavasti sanoa, ettei minun lausuntoni ollut tarkoitettu minkäänlaiseksi henkilökohtaiseksi hyökkäykseksi häntä vastaan ja ettei ole kevytmielistä, vaikka kansanedustaja sanelee tosiasioita pöytäkirjaan. Herra pääministerin sosialidemokraattiselle ryhmälle antaman selostuksen jälkeenkään en tullut vakuuttuneeksi siitä, että ulkopoliittisesti ehdottomasti vaadittaisiin juuri se tie, jota hallitus on päättänyt kulkea. Edelleen haluan sanoa, että kansanedustajalla mielestäni on oikeus, olkoon, että hän on juridiikassa maallikko, luottaa myös korkeimman oikeuden asiantuntijalausuntoihin siinä kuin muihinkin ja näistä syistä en millään tavalla ollut ryhtynyt muuttamaan puhettani vaikka sen olisin ehtinyt tehdä ja ehkä puhua ilman sitä kirjoitettua puhetta. Täällä SKDL:n taholta erään edustajan antamaan lausuntoon haluan vain sanoa, että olen reserviläisenä sodan aikana radiossa ja luulen, että on vaikea sieltä löytää yhtään lausuntoa, joka olisi ollut Saksalle edullinen tai Saksaa kehuva.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

Kilpeläinen sd